

مطالعه نظام آموزش و پرورش کشورهای منتخب (۲): مؤلفه‌های برنامه درسی و ساعات آموزش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۳/۲۱

شماره مسلسل: ۲۰۸۰۵

کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

مطالعه نظام آموزش و پرورش کشورهای منتخب (۲):
مؤلفه‌های برنامه درسی و ساعات آموزش

نوع گزارش: پیش‌نویس قانونی طرح/ لایحه راهبردی نظارتی

نام دفتر:

مطالعات فرهنگی و آموزش (گروه آموزش و پرورش و فنی و حرفه‌ای)

تهیه و تدوین:

مهسا رشیدی (گروه آموزش و پرورش و فنی و حرفه‌ای)

مدیر مطالعه:

محمدصادق عبداللهی (گروه آموزش و پرورش و فنی و حرفه‌ای)

همکار:

هادی یوسفی

ناظر علمی:

موسی بیات

گرافیک و صفحه آرایی:

سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:

زهرا عطاردی

واژه‌های کلیدی:

- آموزش و پرورش
- برنامه درسی
- تحول در آموزش و پرورش

دفتر مطالعات
فرهنگی و آموزش

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۸
۲. آلمان.....	۹
۱-۲. فرایند تدوین برنامه درسی.....	۹
۳. فنلاند.....	۱۴
۱-۳. فرایند تدوین برنامه درسی.....	۱۴
۴. هلند.....	۱۹
۱-۴. فرایند تدوین برنامه درسی.....	۱۹
۵. ژاپن.....	۲۲
۱-۵. فرایند تدوین برنامه درسی.....	۲۲
۶. دلالت‌های سیاستی در نظام‌های آموزشی چهار کشور.....	۲۷
۷. نتیجه‌گیری و پیشنهادها.....	۲۸
منابع و مأخذ.....	۳۱

فهرست جداول

جدول ۱. میانگین ساعات هفتگی دروس ابتدایی بر حسب پایه و مقطع.....	۱۱
جدول ۲. میانگین ساعات هفتگی دروس مقطع متوسطه اول بر حسب پایه و دوره‌ها.....	۱۲
جدول ۳. میانگین ساعت دروس هفتگی در سطح استانداردها در هر پایه از مقطع متوسطه دوم عمومی.....	۱۳
جدول ۴. میانگین ساعات هفتگی دروس ابتدایی و متوسطه اول بر حسب ترکیب پایه‌ها و مقطع.....	۱۵
جدول ۵. توزیع واحدهای اجباری و انتخابی در دوره متوسطه عمومی برای جوانان.....	۱۷
جدول ۶. ساعات آموزش در مقطع ابتدایی به تفکیک موضوعات و پایه‌ها.....	۲۳
جدول ۷. ساعات برنامه درسی به تفکیک موضوعات و پایه‌های تحصیلی.....	۲۴
جدول ۸. ساعات هفتگی برنامه درسی متوسطه دوم عمومی ژاپن به تفکیک موضوعات.....	۲۵
جدول ۹. ساعات هفتگی برنامه‌های درسی سال دوم گرایش‌های ادبیات و علوم به تفکیک موضوعات.....	۲۵
جدول ۱۰. ساعات هفتگی برنامه‌های درسی سال سوم گرایش‌های ادبیات و علوم به تفکیک موضوعات.....	۲۶
جدول ۱۱. دلالت‌های سیاستی احصا شده مرتبط با فرایند تدوین برنامه درسی، برنامه درسی و ساعات برنامه درسی در چهار کشور آلمان، فنلاند، هلند و ژاپن.....	۲۷

مطالعه نظام آموزش و پرورش کشورهای منتخب (۲) مؤلفه‌های برنامه درسی و ساعات آموزش

چکیده

مطالعه حاضر با هدف بررسی برنامه درسی در نظام‌های آموزش رسمی - عمومی چهار کشور آلمان، فنلاند، هلند و ژاپن صورت گرفته است. بدین منظور اقدام به شناسایی و بررسی اسناد مرتبط در سه بخش ۱. فرایند شکل‌گیری برنامه درسی (از نظر نقش نهادها)، ۲. محتوای برنامه درسی و ۳. ساعات اختصاص یافته به برنامه درسی شد. به‌طور کلی، مطالعه اسناد نشان داد از نظر فرایند شکل‌گیری، بسته به الگوی سیاسی - اداری حاکم بر هر کشور دولت‌های ملی و محلی و حتی مدارس و خانواده‌ها به انحای مختلف مشارکت‌های متفاوت در تدوین برنامه‌های درسی نقش داشته‌اند. بررسی اسناد در بخش محتوای برنامه درسی و ساعات اختصاص یافته نشان‌دهنده تأکید نظام‌های آموزشی به مواردی همچون گنجاندن کارآموزی از مقاطع پایین‌تر، توجه به دروس اختیاری حتی از دوره متوسطه اول، برنامه‌ریزی توأمان آموزش نظری و عملی از طریق پیوند مدرسه و محیط کار و تنظیم برنامه درسی با توجه به نیازهای محلی در کنار توجه به هویت ملی. همچنین بررسی دقیق‌تر ساعات آموزشی حاکی از زمان‌بندی برنامه‌های درسی در طیفی از جدول زمانی الزامی و متمرکز از سوی دولت (فنلاند و ژاپن) تا واگذاری آن به ایالت‌ها (آلمان) و حتی اعطای اختیار کامل به مدارس (هلند) است. براساس یافته‌های گزارش، موارد ذیل پیشنهاد می‌شود: ارتقای مشارکت ذی‌نفعان در فرایند شکل‌گیری برنامه درسی، تقسیم اختیارات مربوط به تدوین برنامه درسی میان دولت، استان‌ها و مدارس، توجه به ظرفیت‌های محلی و گنجاندن دروس مرتبط با ویژگی‌های خاص منطقه در برنامه درسی و بازطراحی برنامه‌های درسی با توجه به تغییرات سریع فناوریانه و اقتصادی.

■ شرح / بیان مسئله

از عوامل مؤثر در اشتغال فارغ‌التحصیلان آموزش عمومی می‌توان به برنامه درسی اشاره کرد. برنامه درسی در کنار عواملی همچون نیروی انسانی و محتوای آموزشی تأثیر قابل توجهی بر کیفیت فارغ‌التحصیلان دارد. اما در خصوص اثربخشی برنامه‌های درسی نیز موارد قابل بحثی همچون فرایند تدوین برنامه‌های درسی، محتوای برنامه و ساعات آموزشی وجود دارد. با توجه به وجود چنین مواردی شناسایی تجارب موفق سایر کشورها می‌تواند دیدگاه‌های قابل اعتنایی را نمایان سازد که در گزارش حاضر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

■ نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

- ایجاد زمینه مناسب برای استقلال دانش آموز پس از اتمام دوره آموزش عمومی از طریق گنجاندن دروس مرتبط در برنامه درسی مانند: در نظر گرفتن نیازهای واقعی زندگی پس از دوران آموزش رسمی - عمومی، همچون اقتصاد خانه (نحوه مدیریت امور اقتصادی فرد/ خانواده)، مهارت‌های حل مسئله و تفکر انتقادی،
- توجه به نیازهای بازار کار از طریق مشارکت فعالان بازار کار در مشاغل مختلف (به‌عنوان یکی از ذی‌نفعان اصلی آموزش رسمی - عمومی) در فرایند تدوین و به‌روزرسانی برنامه‌های درسی،
- توجه به هویت ملی از طریق اختصاص ساعات قابل توجه برای درس مربوط به ادبیات و زبان ملی،
- توجه به نیازهای محلی از طریق تفویض مسئولیت به دولت‌های محلی جهت تدوین برنامه درسی با توجه به نیازها و مختصات محلی، حتی اعطای اختیار به مدارس در خصوص تصمیم‌گیری برای بخشی از برنامه درسی (هر چند کم) در راستای به حداکثر رساندن ارتباط دروس با نیازهای محلی،
- آماده نمودن دانش آموزان به‌منظور اشتغال از طریق اختصاص ساعات قابل توجه برای آموزش‌های عملی و کارورزی و همچنین شروع این آموزش‌ها از سنین و مقاطع تحصیلی پایین‌تر،
- شخصی‌سازی بخشی از مسیر تحصیلی دانش آموز از طریق گنجاندن دروس اختیاری جهت قادر ساختن دانش آموزان برای توسعه یک رشته تخصصی،
- انعکاس موضوعات و مسائل مبتلابه جامعه در برنامه درسی مانند در نظر گرفتن دروسی همچون آشنایی با فرهنگ‌ها اقوام و آموزش اقتصادی و مصرف، ایمنی و ...

■ پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

- ارتقای مشارکت ذی‌نفعان (شامل معلمان، خانواده‌ها، نمایندگان حرف و مشاغل و ...) در فرایند شکل‌گیری برنامه درسی از طریق تمرکززدایی از نحوه اداره کردن نظام آموزش و پرورش به‌نحوی که بخشی از اختیار تصمیم‌گیری در امور مرتبط با تدوین برنامه درسی به مناطق/ استان‌ها واگذار شود و ادارات آموزش و پرورش زمینه مشارکت جامعه محلی را در تصمیمات فراهم سازند.
- تقسیم اختیارات مربوط به تدوین برنامه درسی میان دولت، مناطق/ استان‌ها و مدارس جهت تدوین برنامه درسی متناسب با نیازهای منطقه‌ای/ استانی و محلی،
- گنجاندن دروس مرتبط با ویژگی‌های خاص منطقه جغرافیایی، فرهنگی، اجتماعی، کشاورزی، حرفه‌ای و ... در برنامه درسی جهت تقویت هویت محلی دانش‌آموزان و آشنایی با نیازها و ظرفیت‌های منطقه،
- پیوند میان مشاغل و حرف با مدرسه از طریق برنامه درسی به‌ویژه در بخش فنی و حرفه‌ای به‌منظور نزدیک‌تر نمودن محتوای برنامه با

نیازهای واقعی مشاغل و بازار کار،

- تعریف واحدهای اختیاری متنوع و منطبق با علایق و نیازهای دانش‌آموزان و نیازهای بازار کار به‌منظور جذاب‌تر نمودن برنامه‌ها و تأثیرگذاری بر انتخاب مسیرهای شغلی آتی دانش‌آموزان،
- اختصاص زمان بیشتر به آموزش‌های عملی و کارورزی به‌دلیل تأثیر این نوع از آموزش‌ها در افزایش میزان اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان.

۱. مقدمه

سیاستگذاران و برنامه‌ریزان کشور با هدف تربیت نیروی انسانی متناسب با اهداف تربیتی و اجتماعی از یک‌سو و همچنین رفع نیازهای بازار کار از سوی دیگر در پی کارآمدتر کردن نظام آموزشی کشور هستند. در این راستا، با هدف افزایش میزان نرخ اشتغال فارغ‌التحصیلان آموزش رسمی متوسطه و آموزش عالی از طریق آموزش‌های مهارتی، سهم دانش‌آموزان و دانشجویان شاغل به تحصیل در این دوره‌ها را در قانون برنامه هفتم پیشرفت راه‌هدف گذاری کردند. طبق هدف گذاری صورت گرفته در جدول شماره ۲۰ ماده (۸۷) **قانون برنامه هفتم پیشرفت**، سهم آموزش‌های مهارتی در بخش آموزش و پرورش باید به پنجاه درصد (۵۰٪) در سال ۱۴۰۷ افزایش یابد [۱]. در **قانون برنامه ششم توسعه** نیز چنین هدف گذاری (افزایش سهم آموزش‌های مهارتی به ۵۰٪) صورت گرفته بود که طبق گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، در سال ۱۴۰۰ سهم دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه در شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش ۳۵/۲ درصد از کل دانش‌آموزان بوده، که این به‌معنی کاهش این سهم نسبت به سال پایه (سال ۱۳۹۶ به میزان ۳۸٪) است [۲]. همچنین پژوهشی در خصوص «ارزشیابی کارایی بیرونی برنامه‌های درسی رشته‌های منتخب شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش» انجام شده است و یافته‌های آن نشان می‌دهد که براساس تعریف مرکز آمار، ۸۲ درصد فارغ‌التحصیلان شاغل و ۱۸ درصد آنان بیکار هستند. اما دوسوم شاغلان در مشاغل غیرمرتبط اشتغال دارند و مشاغل بیشتر افراد آزاد و در زمینه‌های خرید و فروش و بخش خدمات است؛ در واقع رابطه معناداری بین تحصیلات و اشتغال وجود ندارد و فارغ‌التحصیلان مورد مطالعه، بیکاری و اشتغال غیرمرتبط را بیشتر ناشی از کم بودن فرصت‌های شغلی و نداشتن آموزش عملی کافی و متناسب با نیاز بازار کار دانسته‌اند و به‌نظر می‌رسد برنامه‌های درسی مورد مطالعه کارایی قابل قبولی از نظر اشتغال به‌ویژه اشتغال مرتبط و مسائل مربوط به آن ندارد [۳]. هر چند که سهم عوامل مختلف در به وجود آمدن این وضعیت مشخص نیست، اما با توجه به تأثیر برنامه درسی در کیفیت فارغ‌التحصیلان، سهمی را نیز می‌توان برای این عامل در نظر گرفت. در همین زمینه وزیر وقت آموزش و پرورش کشور در سال ۱۴۰۰ میزان اشتغال فارغ‌التحصیلان دبیرستان‌های عمومی را تنها پانزده درصد (۱۵٪) عنوان کرده است [۴]. اما آیا وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان آموزش رسمی عمومی در سایر کشورها، به‌ویژه کشورهایی که از نظر نظام‌های آموزشی و کیفیت فارغ‌التحصیلان در وضعیت مناسبی قرار دارند، نیز به همین گونه است؟ در خصوص کشور فنلاند بررسی‌ها نشان می‌دهد نرخ اشتغال فارغ‌التحصیلان دوره متوسطه عمومی از سال ۲۰۰۹ تا ۲۰۲۱ یک سال پس از فارغ‌التحصیلی ۴۴٪ بوده است. همچنین در این کشور در دوره‌های آموزش حرفه‌ای، نرخ اشتغال فارغ‌التحصیلان با آموزش حرفه‌ای اولیه ۶۴٪ است؛ این در حالی است که نرخ اشتغال همین فارغ‌التحصیلان با آموزش حرفه‌ای تکمیلی ۸۱٪ و آموزش حرفه‌ای تخصصی ۹۴٪ گزارش شده است [۵].

با توجه به نکات فوق، دستیابی به برنامه‌های درسی کارآمدی که بتواند منجر به ارتقای کیفیت فارغ‌التحصیلان شود، امری ضروری به‌نظر می‌رسد. از این رو، مقامات آموزشی باید در راستای بهبود و نوآوری در برنامه‌های درسی و روش‌های تدریس گام‌هایی مؤثر و جدی بردارند. این امر می‌تواند به ارتقای سطح اشتغال فارغ‌التحصیلان و همچنین بهبود کیفیت زندگی و مشارکت اجتماعی آنها نیز یاری رساند. در همین زمینه توجه به تجربیات کشورهای موفق و تحلیل و بررسی رویکردهای

متنوع برنامه درسی و تأثیرات آنها در نظام‌های آموزشی مختلف، امری ضروری برای مسئولان آموزشی کشورهای دیگر خواهد بود [۶]. آن دسته از نظام‌های آموزشی که با تدوین برنامه درسی متناسب با اهداف تربیتی-اجتماعی و همچنین نیازهای بازار کار توانسته‌اند گام‌های بلندی در این زمینه بردارند، باین حال، باید به این نکته توجه کرد که موفقیت هر برنامه درسی به علت متغیرهای فرهنگی، تاریخی و اجتماعی ویژه هر کشور به سادگی قابل ارزیابی نیست. اما مطالعات تطبیقی می‌توانند به عنوان ابزار مفیدی برای فهم بهتر از موفقیت یا عدم موفقیت سیستم‌های آموزشی عمل کنند [۷]. در گزارش حاضر به بررسی برنامه درسی نظام‌های آموزش رسمی عمومی در کشورهای آلمان، فنلاند، هلند و ژاپن پرداخته شده است. گفتنی است؛ با توجه به اینکه گزارش حاضر دومین گزارش از سلسله گزارش‌های تطبیقی صورت گرفته در خصوص نظام‌های آموزش رسمی-عمومی چهار کشور فوق است، لذا به منظور آشنایی بیشتر با کلیات نظام‌های آموزشی این کشورها و ساختار اداری آنها پیشنهاد می‌شود ابتدا گزارش شماره یک مطالعه شود.

۲. آلمان

۲-۱. فرایند تدوین برنامه درسی

در کشور آلمان تدوین برنامه‌های درسی برای مدارس ابتدایی و سایر انواع مدارس یکی از وظایف اساسی وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و امور فرهنگی هر ایالت است. این وزارتخانه‌ها با در نظر گرفتن نیازهای آموزشی و فرهنگی جامعه، موظفند تا برنامه‌هایی را طراحی کنند که به بهبود کیفیت آموزش کمک کند. نقش معلمان در این فرایند نیز بسیار حیاتی است، چراکه آنها موظف به اجرای این برنامه‌ها هستند و در عین حال تمامی معلمان یک حوزه کنفرانس‌هایی را برگزار می‌کنند تا در مورد روش‌ها، محتواها و معیارهای ارزیابی با هم به اجماع برسند. در واقع زمانی که تصمیم به بازنگری یا بازسازی برنامه درسی گرفته می‌شود، وزارت آموزش و پرورش و امور فرهنگی اقدام به تشکیل کمیسیونی می‌کند که اعضای آن شامل معلمان شاغل، مدیران، بازرسان مدارس، و نمایندگان مؤسسات پژوهشی و آموزش عالی می‌باشد. این کمیسیون مسئول طراحی یک برنامه درسی مشخص برای یک موضوع یا سطح آموزشی خاص^۱ است. ابتدا یک پیش‌نویس تهیه می‌شود، همچنین تجربیات به دست آمده از برنامه‌های درسی قبلی در هنگام طراحی برنامه‌های جدید مدنظر قرار می‌گیرد سپس در برخی ایالت‌ها، برنامه‌های درسی به صورت آزمایشی راه‌اندازی می‌شوند تا قبل از نهایی شدن، نقاط قوت و ضعف آن شناسایی شود. در ضمن، رویه‌های مشخصی وجود دارد که طبق آن کمیسیون می‌تواند با انجمن‌ها، دانشگاه‌ها و نهادهای نمایندگی والدین و دانش‌آموزان مشورت کند.

پس از تکمیل برنامه درسی، مؤسسات آموزش ضمن خدمت مسئولیت آموزش معلمان را برعهده می‌گیرند تا اطمینان حاصل شود که آنها قادر به اجرای مؤثر برنامه‌های جدید هستند. همچنین ناشران کتاب‌های درسی نیز ملزم به بازنگری یا تولید نسخه‌های جدید در راستای اهداف برنامه درسی هستند. به این ترتیب، فرایند تدوین و اجرای برنامه‌های درسی، همکاری و هماهنگی میان نهادهای مختلف آموزشی را می‌طلبد و هدف نهایی آن ارتقای کیفیت آموزش و یادگیری در مدارس است [۸].

۲-۱-۱. مقطع ابتدایی^۲

الف) برنامه درسی: برنامه درسی دوره ابتدایی به عنوان بنیادی‌ترین مرحله آموزشی، نقش مهمی در توسعه مهارت‌ها و دانش کودکان ایفا می‌کند. این برنامه درسی شامل مجموعه‌ای از دروس است که هر یک به نوبه خود به پرورش ذهنی، اجتماعی و اخلاقی دانش‌آموزان کمک می‌کند. از جمله این دروس می‌توان به زبان و ادبیات آلمانی، ریاضیات، مطالعات عمومی، یک زبان خارجی (می‌تواند انگلیسی یا فرانسوی باشد)، هنر (می‌تواند شامل هنر و موسیقی، تئاتر و صنایع دستی باشد)، ورزش و دروس مربوط به دین یا اخلاق اشاره کرد. همچنین فعالیت

۱. آموزش موضوعات در مقطع متوسطه دوم عمومی به سطح استاندارد و بالاتر از استاندارد تقسیم می‌شوند که در ادامه توضیح داده شده است.

۲. از آنجایی که گذراندن دوره پیش‌دبستانی در نظام آموزشی کشورهای آلمان، هلند و ژاپن اجباری نیست، در این گزارش برنامه درسی کشورهای مذکور از مقطع ابتدایی مورد بررسی قرار گرفته و تنها به دوره پیش‌دبستانی کشور فنلاند به دلیل اجباری بودن پرداخته شده است.

بین‌رشته‌ای و فرارشته‌ای در این مقطع مورد تأکید است [۸].

ب) **ساعات برنامه درسی:** با توجه به اختیارات گسترده ایالت‌ها در کشور آلمان در خصوص نحوه مدیریت و اداره کرد نظام آموزشی، هر ایالت می‌تواند در خصوص ساعات و برنامه‌های آموزشی خود تصمیم‌گیر باشد. در این راستا، بررسی تعداد ساعات آموزش به تفکیک دروس، نمایی جامع از تنوع آموزشی در ایالت‌های مختلف ارائه می‌دهد. به‌عنوان مثال، میزان ساعات آموزش درس **زبان و ادبیات آلمانی** در هفته به‌طور میانگین بین ۵ ساعت در زارلاند^۱ و ۸ ساعت در برلین^۲ متغیر است. این تفاوت در ساعات تدریس نشان‌دهنده نیازهای آموزشی متفاوت و نیز وجود دروس تقویتی در زارلاند است که می‌تواند به یادگیری بهتر زبان آلمانی کمک کند. در زمینه **ریاضیات**، ساعات تدریس در تمامی ایالت‌های فدرال تقریباً مشابه بوده و بین ۵ تا ۵,۵ ساعت در هفته است، که نشان‌دهنده همسانی در رویکرد آموزشی نسبت به این درس پایه می‌باشد. **تربیت بدنی** نیز یک محور آموزشی مهم است که در ایالت‌های مختلف از دو ساعت در هفته در نیدرزاکسن^۳ و زارلاند تا حداکثر ۳ ساعت در برخی ایالت‌ها مانند برلین تغییر می‌کند. این تنوع می‌تواند تأثیرات قابل توجهی بر فعالیت‌های جسمانی و سلامتی دانش‌آموزان بگذارد. درس **دینی یا اخلاق** نیز در ایالت‌های مختلف متفاوت است. به‌عنوان مثال، در برلین و برادنبورگ^۴ ساعات آموزش این درس به صفر می‌رسد، در حالی که در ایالت‌هایی مانند بایرن^۵ این درس تا ۲,۵ ساعت در هفته نیز آموزش داده می‌شود. این مسئله نشان‌دهنده تفاوت‌های فرهنگی و مذهبی موجود در این ایالت‌هاست. **زبان‌های خارجی** نیز از دیگر دروس مهم هستند که ساعات تدریس آنها بین یک ساعت مثلاً در بایرن تا دو ساعت در هامبورگ^۶ متغیر است. همچنین، **درس هنر** نیز در ایالت‌های مختلف بین ۳ ساعت در بادن-وورتمبرگ^۷ تا ۴ ساعت در هامبورگ متفاوت است. بیشترین ساعت تدریس درس **مطالعات عمومی** ۳,۷۵ ساعت در هفته است که مربوط به هامبورگ بوده و کمترین آن ۲,۵ ساعت در هفته در بعضی از ایالت‌ها از جمله ایالت زاکسن^۸ است [۹]. در جدول ۱ میانگین ساعات آموزش هر درس در هر پایه و کل مقطع ابتدایی در کشور آلمان نشان داده شده است.

1. Saarland
2. Berlin
3. Lower Saxony
4. Brandenburg
5. Bayern
6. Hamburg
7. Baden-Württemberg
8. Sachsen

جدول ۱. میانگین ساعات هفتگی دروس ابتدایی بر حسب پایه و مقطع

آلمان	زبان و ادبیات آلمانی		ریاضیات		دینی یا اخلاق		زبان خارجی		هنر		مطالعات عمومی		ورزش	
	هر پایه مقطع	مقطع	هر پایه مقطع	مقطع	هر پایه مقطع	مقطع	هر پایه مقطع	مقطع	هر پایه مقطع	هر پایه مقطع	مقطع	هر پایه مقطع	مقطع	هر پایه مقطع
	۶.۵	۲۶	۵.۲۵	۲۱	۱.۲۵	۵	۱.۵	۶	۳.۵	۱۴	۳.۱	۱۲.۴	۲.۵	۱۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۲-۱-۲. متوسطه اول

الف) برنامه درسی: موضوعات مشترک برای همه انواع مدارس در متوسطه اول شامل زبان و ادبیات آلمانی، ریاضیات، زبان خارجی اول،^۱ علوم طبیعی (شامل زیست‌شناسی، شیمی، فیزیک) و علوم اجتماعی (تاریخ، جغرافیا، علوم سیاسی یا موضوعی مشابه) است. همچنین هنر (موسیقی، هنر و یا موضوعات دیگر) ورزش و دین یا اخلاق بسته به ایالت می‌توانند هم به‌عنوان دروس اجباری و هم اختیاری محسوب شوند. علاوه بر موارد ذکر شده، کار آموزشی جهت آشنایی با دنیای حرفه‌ای و کار از دیگر اجزای ضروری برنامه‌های درسی به‌شمار می‌آید. این موضوع، با عنوان کارآموزی یا مطالعات پیش حرفه‌ای معرفی می‌شود. این فرایند، دانش‌آموزان را با مهارت‌ها و تجربیات عملی آشنا ساخته و آنها را برای ورود به بازار کار آماده می‌کند. بنابراین، می‌توان گفت گنجاندن کارآموزی از این مقطع نمایانگر اهمیت رابطه بین آموزش و دنیای واقعی است که به رشد حرفه‌ای دانش‌آموزان کمک می‌کند.

همچنین موضوعات بین‌درسی^۲ در کشور آلمان از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. چراکه عموماً مطالب درسی هستند که به سؤالات آموزش تاریخی-سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و یا آموزش بهداشت، آموزش رسانه و راهنمایی حرفه‌ای مربوط می‌شوند و شامل: بهبودستیزی^۳، گرایش حرفه‌ای^۴ آموزش توسعه پایدار، شایستگی‌های زبان رسمی، آموزش دموکراسی، آموزش دیجیتال، آموزش در مورد اروپا، آموزش مربوط به جنسیت، آموزش بهداشت، هولوکاست، آموزش بین فرهنگی، تاریخ، دین و فرهنگ یهود، آموزش فرهنگی، آموزش رسانه‌ای، آموزش حقوق بشر، سینتی و روما،^۵ آموزش ایمنی جاده،^۶ آموزش اقتصادی و آموزش مصرف هستند [۱۰].

ب) ساعات برنامه درسی: تعداد کل ساعات در هفته در دروس اجباری و اختیاری در دوره متوسطه اول، تا آخر پایه نهم یعنی تا مدرک (ESA) حداقل ۱۴۶ ساعت و بعد از پایان پایه دهم یعنی تا مدرک (MSA) حداقل ۱۷۶ ساعت است. میانگین ساعات هفتگی در دروس مختلف برای دوره‌های آموزشی منتهی به دو مدرک ذکر شده بر حسب پایه و دوره‌ها در جدول ۲ ارائه شده است:

۱. در دوره Gymnasium، یادگیری دو زبان خارجی از کلاس هفتم به بعد الزامی است. همچنین در راستای توسعه آموزش زبان‌های خارجی بسیاری از این نوع مدارس، آموزش زبان خارجی دوم اغلب از کلاس ششم آغاز می‌شود.

2. Cross-Curricular Topics

۳. توصیه مشترک شورای مرکزی یهودیان در آلمان و کمیسیون فدرال-لندر یهودی ستیزی در ژوئن ۲۰۲۱، بر اهمیت آگاهی از تاریخ و وضعیت کنونی یهودیت، به‌همراه ریشه‌ها، مظاهر و پیامدهای نفرت از یهودیان تأکید می‌کند.

۴. لزوم وجود یک جهت‌گیری شغلی منسجم و فردی در تمام برنامه‌های آموزش متوسطه اول و دوم تأکید می‌کند تا مسیر شغلی در مراحل اولیه تعیین شود و بدین ترتیب انتقال موفق به آموزش، تحصیل و شغل فراهم شود.

۵. آموزش سینتی و روما در مقطع متوسطه اول در آلمان به نقش و جایگاه فرهنگ و تاریخ این اقوام در جامعه مربوط می‌شود. سینتی و روما گروه‌های قومی با فرهنگی غنی و تاریخ پیچیده هستند که در اروپا، از جمله آلمان، ساکن هستند.

۶. با هدف افزایش آگاهی دانش‌آموزان نسبت به خطرات جاده و ارتقای رفتارهای ایمن در هنگام تردد در سطح شهر و جاده‌ها صورت می‌گیرد.

جدول ۲. میانگین ساعات هفتگی دروس مقطع متوسطه اول بر حسب پایه و دوره‌ها [۱۰]

مدرک (MSA) کل دوره	مدرک (MSA) هر پایه	مدرک (ESA) کل دوره	مدرک (ESA) هر پایه	موضوعات و گروه‌های موضوعی
۲۲	۳,۷	۱۹	۳,۸	زبان و ادبیات آلمانی
۲۲	۳,۷	۱۹	۳,۸	ریاضیات
۲۲	۳,۷	۱۶	۳,۲	زبان خارجی اول
۱۶	۲,۷	۱۳	۲,۶	علوم طبیعی (زیست‌شناسی، شیمی، فیزیک)
۱۶	۲,۷	۱۳	۲,۶	علوم اجتماعی (تاریخ، جغرافیا، علوم سیاسی یا موضوعی مشابه)
۷	۱,۲	۶	۱,۲	موضوعات هنری (موسیقی، هنر و یا موضوعات دیگر)
۱۲	۲	۱۰	۲	ورزش
	طبق مقررات ایالت		طبق مقررات ایالت	دین، اخلاق یا موضوعات مشابه

۳-۱-۲. آموزش متوسطه دوم عمومی

الف) برنامه درسی: در مقطع متوسطه دوم آموزش دانش، مهارت‌ها و توانایی‌های عمیق در دروس پایه زبان و ادبیات آلمانی، زبان خارجی و ریاضیات از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. علاوه بر این، آموزش در هنر، علوم اجتماعی، علوم طبیعی و فناوری، تربیت بدنی و آموزش دینی (با یک موضوع جایگزین) کمک قابل توجهی در دستیابی به اهداف این دوره می‌کند.

آموزش در مقطع متوسطه دوم عمومی شامل انتقال دانش و اطلاعات مناسب در مورد دوره‌های تحصیلی، رشته‌های شغلی و ساختارها و الزامات تحصیل و دنیای حرفه‌ای و کاری است. دروس در این مقطع به دو دوره اجباری و اختیاری تقسیم شده‌اند. در واقع دوره‌های اجباری به گونه‌ای طراحی شده است که اطمینان حاصل شود تمامی دانش‌آموزان یک آموزش عمومی مشترک دریافت کرده‌اند و دروس انتخابی به گونه‌ای طراحی شده تا دانش‌آموزان را قادر به توسعه یک رشته تخصصی کند. سه رشته اصلی موجود شامل: زبان، ادبیات و هنر (به عنوان مثال، زبان و ادبیات آلمانی، زبان‌های خارجی، هنرهای زیبا، موسیقی)، علوم اجتماعی (به عنوان مثال، تاریخ، جغرافیا، فلسفه، مطالعات اجتماعی/سیاست، اقتصاد)، ریاضیات، علوم طبیعی و فناوری (به عنوان مثال، ریاضیات، فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی، فناوری اطلاعات) است [۱۱].

ب) ساعات برنامه درسی: آموزش موضوعات در مقطع متوسطه دوم عمومی به سطح استاندارد و بالاتر از استاندارد تقسیم می‌شود. دوره‌هایی که در سطح بالاتر از استاندارد هستند به صورت عمیق‌تری آموزش داده می‌شوند. دانش‌آموزان موظف هستند سه درس را در سطح بالاتر از استاندارد بگذرانند و حداقل یکی از آنها باید از دروس زبان و ادبیات آلمانی، ریاضیات، زبان خارجی یا علوم طبیعی باشد (به مدت چهار ساعت در هفته) و در مورد دو درس دیگر هر کدام حداقل به مدت پنج ساعت آموزش داده می‌شود. جدول ۳ میانگین ساعات دروس در هفته در هر پایه را در سطح استاندارد‌ها نشان می‌دهد [۱۱].

جدول ۳. میانگین ساعت دروس هفتگی در سطح استانداردها در هر پایه از مقطع متوسطه دوم عمومی

آلمان	زبان و ادبیات آلمانی	ریاضیات	زبان خارجی	علوم طبیعی	علوم اجتماعی	هنر و موسیقی	تربیت بدنی	دینی / اخلاق
	۴-۳	۴-۳	۴-۳	۳	۳-۲	۳-۲	۳-۲	۳-۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۴-۱-۲. متوسطه دوم حرفه‌ای

الف) برنامه درسی: در انواع دوره‌ها در آموزش حرفه‌ای دروس عمومی و دروس اختصاصی وجود دارد. دروس عمومی شامل زبان و ادبیات آلمانی، زبان خارجی، ریاضیات، علوم طبیعی، اقتصاد و جامعه، دین/اخلاق و دروس اختصاصی مرتبط با رشته حرفه‌ای انتخاب شده است. در دوره نوع اول،^۱ موضوعات مربوط به تجارت، فناوری، علوم کامپیوتر حرفه‌ای، بیوتکنولوژی، تغذیه، زراعت، و همچنین بهداشت و مطالعات اجتماعی است.

در دوره نوع دوم،^۲ موضوعات مربوط به زبان‌های خارجی، مشاغل تجاری و فنی، مشاغل صنایع دستی، مشاغل مرتبط با اقتصاد خانه^۳ و مشاغل اجتماعی، مشاغل هنری، مشاغل بخش بهداشت و درمان که توسط قانون فدرال تنظیم می‌شود، وجود دارد.

در دوره نوع سوم،^۴ موضوعات مربوط به رشته‌های خاص از جمله تکنولوژی، تجارت، بهداشت و مراقبت‌های اجتماعی، طراحی و کشاورزی ارائه می‌شود.

در دوره نوع چهارم،^۵ موضوعات مربوط به رشته‌های اقتصاد، تکنولوژی و مهندسی، بهداشت و خدمات اجتماعی و رسانه است.^۶ در سیستم دوگانه^۷، آموزش به‌طور هم‌زمان در دو مکان مختلف انجام می‌شود: مدرسه و محل کار. این سیستم به معنای ترکیب آموزش نظری و عملی است؛ بر این اساس، برنامه درسی موجود در این آموزش شامل مطالب عمومی ذکر شده در بالا و دروس تخصصی که بستگی به رشته و حرفه انتخاب شده دارد که می‌تواند مبانی کسب و کار (حسابداری، مدیریت)، فناوری اطلاعات، مهارت‌های فنی (مانند کار با ماشین‌آلات، برق و کنترل) و مراقبت‌های بهداشتی (رشته‌هایی مانند پرستاری) باشد [۱۲].

- در مورد ساعات برنامه درسی متوسطه حرفه‌ای در مطالعه حاضر باید گفت با توجه تنوع بالای دروس که در مقطع متوسطه حرفه‌ای وجود دارد و همچنین ماهیت آموزش‌های حرفه‌ای که ترکیبی از آموزش نظری و عملی بوده و بسته به هر فرد می‌تواند متفاوت باشد، ساعات این مقطع به گونه‌ای نیست که قابل محاسبه و تعمیم و مقایسه باشد، از این رو، برای این مقطع ساعات برنامه درسی را نمی‌توان ارائه کرد.

1. Gymnasium Berufliches

2. Berufsfachschulen

۳. Home Economics: موضوعی است که بر مهارت‌ها و دانش عملی مربوط به مدیریت یک خانه و زندگی روزمره تمرکز دارد و هدف آن تجهیز دانش‌آموزان به مهارت‌های ضروری زندگی است که خودکفایی، سلامت و رفاه را در زندگی شخصی و خانوادگی آنها ارتقا می‌دهد.

4. Fachoberschule

5. Berufsoberschule

۶. لازم به ذکر است؛ نام‌گذاری دوره‌ها به نوع اول و دوم و سوم و چهارم نشان‌دهنده اولویت یا ترتیب خاصی نیست و صرفاً به دلیل نبود معادل فارسی آن دوره‌هاست.

7. Dual System

۳-۱. فرایند تدوین برنامه درسی

برنامه درسی اصلی ملی برای آموزش پایه که توسط آژانس ملی آموزش فنلاند (EDUFI) تدوین شده است، به‌عنوان یک نقشه راه جامع برای آموزش و پرورش در این کشور عمل می‌کند. این برنامه در سال ۲۰۱۴ معرفی شد و از اوت ۲۰۱۶ در پایه‌های اول تا ششم اجرایی گردید، در حالی که در پایه‌های هفتم تا نهم به‌طور تدریجی و طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ به اجرا درآمد. تهیه این برنامه درسی در قالب گروه‌های کاری متشکل از مسئولان آموزشی، پژوهشگران و معلمان انجام شده است. این گروه‌ها بر روی ساختار و اهداف برنامه درسی، مفاهیم یادگیری، و حمایت از یادگیری تمرکز داشتند. فرایند تدوین به‌صورت تعاملی بود و همه ذی‌نفعان آموزش، از جمله دانش‌آموزان و اولیای آنها، به ارائه نظرات و بازخورد دعوت شدند. در ادامه، ارائه‌دهندگان آموزش، که عمدتاً از میان مقامات آموزشی محلی و خود مدارس انتخاب می‌شوند، برنامه‌های درسی خود را در چارچوب برنامه درسی اصلی ملی تنظیم می‌کنند. این برنامه‌های درسی محلی با توجه به نیازها و خصوصیات بومی، اهداف و مطالب مندرج در برنامه درسی اصلی را با جزئیات بیشتری تنظیم می‌کنند. همچنین، این برنامه‌ها باید ارزش‌ها، اصول اساسی و اهداف کلی آموزشی را تعریف کنند، به‌ویژه مسائلی همچون برنامه‌ریزی زبان، توزیع ساعت‌های درسی و همکاری بین خانه و مدرسه برای دانش‌آموزانی که نیاز به حمایت ویژه دارند یا متعلق به گروه‌های زبانی و فرهنگی مختلف هستند، باید در برنامه‌های محلی گنجانده شود [۱۳].

۳-۱-۱. مقطع پیش دبستانی

الف) برنامه درسی: در نظام آموزشی فنلاند مقطع پیش دبستانی جزء آموزش اجباری محسوب می‌شود و هدف اصلی آموزش پیش دبستانی تقویت شایستگی‌های عرضی^۱ کودکان است که نقش اساسی در شکل‌گیری شخصیت و توانمندی‌های آنها ایفا می‌کند. در ساختار برنامه درسی ملی برای پیش دبستانی، پنج حوزه شایستگی عرضی تعریف شده‌اند: ۱. تفکر و یادگیری ۲. شایستگی فرهنگی، تعامل و ابراز وجود، ۳. مراقبت از خود و مدیریت زندگی روزمره، ۴. چندسواد و شایستگی در فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) و ۵. مشارکت و درگیری. این حوزه‌ها نه تنها به‌عنوان مهارت‌های کلیدی در زندگی روزمره کودکان شناخته می‌شوند، بلکه هر یک به رشد جامع آنها در جوانب مختلف کمک می‌کند.

علاوه بر این، برنامه درسی اصلی ملی که در سال ۲۰۲۲ تدوین شده است به‌وضوح حوزه‌های یادگیری را مشخص می‌کند که اهداف و محتوای فعالیت‌های آموزشی را تشریح می‌نماید. این حوزه‌ها به پنج بخش تقسیم می‌شوند: **دنیای غنی از زبان‌ها، اشکال مختلف بیان، من و جامعه ما، کاوش و تعامل با محیط و من رشد می‌کنم، حرکت می‌کنم و توسعه پیدا می‌کنم.** هر یک از این بخش‌ها سعی دارد تا زمینه‌ساز یادگیری مؤثر و تعامل پویا میان کودکان و محیط اطرافشان باشد [۱۴].

ب) ساعات برنامه درسی: آموزش پیش دبستانی در فنلاند، موضوعات مختلفی را پوشش می‌دهد. با این حال، به‌جای تخصیص دقیق ساعات تدریس بر اساس موضوع، سیستم آموزش پیش دبستانی فنلاند بر یادگیری جامع و رویکردهای کودک‌محور تأکید دارد. تمرکز بر ادغام حوزه‌های مختلف یادگیری به‌جای جداسازی موضوعات با تخصیص زمانی خاص است [۱۴].

۳-۱-۲. مقطع جامع ابتدایی و متوسطه اول

الف) برنامه درسی: قانون آموزش و پرورش پایه به‌عنوان چارچوبی برای تنظیم موضوعات آموزشی و مشاوره‌ای دانش‌آموزان، نقش حیاتی در توسعه نظام آموزشی ایفا می‌کند. این قانون بر اهمیت تخصیص زمان مناسب برای یادگیری تأکید دارد و دولت موظف است با تعیین حداقل تعداد درس‌ها، به تضمین کیفیت آموزشی در دوره ابتدایی اقدام کند. با ورود به دوره متوسطه و آغاز کلاس هفتم، تنوع موضوعات درسی افزایش می‌یابد و دانش‌آموزان قادر به انتخاب دروس اختیاری متناسب با علایق خود خواهند بود. علاوه بر این، گنجاندن دوره‌های مقدماتی

۱. Transversal Competence: مجموعه‌ای از توانایی‌ها، دانش و نگرش‌ها اشاره دارد که در حوزه‌ها، حرفه‌ها و وظایف مختلف قابل اجرا هستند. این شایستگی‌ها مختص شغل یا رشته خاصی نیستند، بلکه افراد را قادر می‌سازند تا مهارت‌های خود را در زمینه‌های مختلف تطبیق داده و به کار گیرند.

برای زندگی کاری در برنامه درسی، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا با واقعیت‌های دنیای کار آشنا شوند و مهارت‌های لازم برای ورود به بازار کار را فرا گیرند. برنامه درسی آموزش ابتدایی شامل موضوعات زیر بوده که برای همه دانش‌آموزان مشترک است:

زبان و ادبیات مادری (فنلاندی یا سوئدی)، زبان ملی دوم (سوئدی یا فنلاندی)، زبان‌های خارجی، مطالعات زیست‌محیطی، آموزش بهداشت، دین یا اخلاق، تاریخ، مطالعات اجتماعی، ریاضیات، فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی، جغرافیا، تربیت‌بدنی، موسیقی، هنرهای تجسمی، صنایع دستی، اقتصاد، راهنمایی و مشاوره [۱۵].

ب) ساعات برنامه درسی: در فنلاند دولت در مورد ساعات آموزش تصمیم می‌گیرد. توزیع فعلی ساعات درس در سپتامبر ۲۰۱۸ توسط دولت تأیید و همراه با برنامه درسی اصلی ملی در همان سال اجرایی شده است. همان‌طور که در جدول ۴ نشان داده شده است در آموزش ابتدایی موضوعات در بخش‌هایی که چندین پایه را با هم ترکیب می‌کنند، گروه‌بندی می‌شوند. برای هر بخش حداقل تعداد درس بر حسب دروس هفتگی و به‌طور سالیانه تعریف شده است. ۳۸ هفته در سال تحصیلی وجود دارد، بنابراین یک درس سالیانه در ۳۸ هفته تدریس می‌شود و برای هر ساعت آموزشی نیز ۴۵ دقیقه تعریف شده است [۱۶].

جدول ۴. میانگین ساعات هفتگی دروس ابتدایی و متوسطه اول بر حسب ترکیب پایه‌ها و مقطع [۱۶]

کل	میانگین مقطع متوسطه اول	پایه ۹ و ۸ و ۷	میانگین مقطع ابتدایی	پایه		موضوعات
				۶ و ۵ و ۴ و ۳	۲ و ۱	
۴۲	۳,۳	۱۰	۵,۳	۱۸	۱۴	زبان و ادبیات مادری
۱۸	۲,۳	۷	۱,۸	۹	۲	زبان خارجی ۱
۶	۱,۳	۴	پایه ششم ۲	۲	-----	زبان خارجی ۲
۳۲	۳,۶	۱۱	۳,۵	۱۵	۶	ریاضیات
			۲,۳	۱۰	۴	مطالعات زیست‌محیطی
	۲,۳	۷				زیست‌شناسی و جغرافیا
	۲,۳	۷				فیزیک و شیمی
	۱	۳				آموزش بهداشت ^۱
۳۱	۵,۶	۱۷	۲,۳	۱۴		مطالعات محیطی و طبیعت در مجموع
۱۰	۱	۳	۱,۱	۵	۲	دین / اخلاق
۱۲	۲,۳	۷	پایه‌های چهارم تا ششم ۱,۶	۵		تاریخ و مطالعات اجتماعی
۸	۰,۶	۲	۱	۴	۲	موسیقی
۹	۰,۶	۲	۱,۱	۵	۲	هنرهای تجسمی
۱۱	۰,۶	۲	۱,۵	۵	۴	صنایع دستی
۲۰	۲,۳	۷	۲,۱	۹	۴	تربیت‌بدنی

۱. موضوعات مطالعات زیست‌محیطی، زیست‌شناسی و جغرافیا، فیزیک و شیمی به‌عنوان بخشی از مطالعات محیطی یکپارچه در پایه‌های اول تا ششم تدریس می‌شوند.

کل	میانگین مقطع متوسطه اول	پایه		موضوعات
		پایه ابتدایی	پایه ۹ و ۱۰ و ۱۱ و ۱۲	
۳	۱	۳	-----	اقتصاد خانه
۱۱	۱,۶	۵	۶	موضوعات انتخابی هنری و عملی
۶۲				موضوعات هنری و عملی در مجموع
۲	۰,۶	۲	-----	راهنمایی و مشاوره
۹			۹	موضوعات اختیاری
۲۲۴				حداقل تعداد درس‌ها
۱۲			----- (۱۲)	زبان اختیاری A۲
۴	۱,۳		----- (۴)	زبان اختیاری B۲

----- = اگر در برنامه درسی محلی ذکر شده باشد در آن پایه تدریس می‌شود.

۳-۱-۳. مقطع متوسطه دوم عمومی

الف) برنامه درسی: آموزش متوسطه عمومی براساس واحدهای تحصیلی بدون وابستگی به تعداد سال مشخص طراحی شده است. این مقطع، که معمولاً بین ۲ تا ۴ سال به طول می‌انجامد، به‌طور معمول در ۳ سال به پایان می‌رسد. دانش‌آموزان در این مقطع با انتخاب از میان مطالعات اجباری و اختیاری، مسیر یادگیری فردی خود را تعیین می‌کنند.

مجموعه‌ای از ۱۵۰ واحد تحصیلی به‌عنوان حداقل واحدهای مورد نیاز برای فارغ‌التحصیلی در نظر گرفته می‌شود. هر واحد تحصیلی به‌طور متوسط معادل ۱۴ ساعت و ۱۵ دقیقه زمان تدریس است که در طول یک و نیم‌سال تحصیلی گذرانده می‌شود و شامل انواع مختلفی از دروس می‌شود. دروس اجباری، ۹۴ تا ۱۰۲ واحد است؛ همچنین، دروس اختیاری به دو دسته تقسیم می‌شوند: ملی (حداقل ۲۰ واحد) و محلی (حداقل ۲۸ تا ۳۶ واحد). این تنوع به دانش‌آموزان امکان می‌دهد تا براساس علایق و اهداف آموزشی خود واحدهای مختلفی را انتخاب کنند. همچنین مدارک تحصیلی اختیاری در زمینه‌های مختلف هنری، تربیت بدنی، موسیقی، تئاتر، رسانه‌ها، صنایع دستی و اقتصاد خانه به دانش‌آموزان ارائه می‌شود تا مهارت‌ها و دانش خود را در این امور به نمایش بگذارند.

یکی از ویژگی‌های بارز نظام آموزشی فنلاند، تأکید بر یادگیری چندزبانه است. برطبق سیاست‌های آموزشی، همه دانش‌آموزان حداقل دو زبان را آموزش می‌بینند. با توجه به اینکه زبان مادری دانش‌آموز، زبان فنلاندی یا سوئدی باشد، یکی از این زبان‌ها به‌عنوان زبان دولتی دوم از جنبه‌های ضروری در برنامه‌ی درسی محسوب می‌شود. همچنین آموزش فناوری ارتباطات و اطلاعات (ICT) نیز به‌عنوان دوره‌های اختیاری ارائه می‌شود.

مفهوم صلاحیت‌های عرضی نیز در نظام آموزشی فنلاند دارای اهمیت فراوانی است. ۶ حوزه اصلی صلاحیت‌های عرضی، شامل شایستگی رفاه، شایستگی تعامل، شایستگی چندرشته‌ای و خلاق، شایستگی اجتماعی، شایستگی اخلاقی و زیست‌محیطی، و شایستگی جهانی و فرهنگی، به‌عنوان اهداف مشترک دروس عمومی متوسطه مطرح می‌شوند. این شایستگی‌ها نه تنها به یادگیری بین‌رشته‌ای کمک می‌کنند، بلکه باعث می‌شوند دانش‌آموزان توانایی‌های لازم برای مواجهه با چالش‌های دنیای امروز را پیدا کنند [۱۷].

ب) ساعات برنامه درسی: مدت زمان آموزش یک درس در دبیرستان متوسطه عمومی جوانان حداقل ۴۵ دقیقه بوده و برای هر واحد درسی

۱۹ جلسه کلاس تشکیل می‌شود. در این مقطع جدول زمانی با توجه به انتخاب دانش‌آموزان تعیین می‌شود. در این فرایند، دانش‌آموزان واحدهای تحصیلی را از میان گزینه‌های ارائه شده توسط مدرسه انتخاب می‌کنند. این انتخاب‌ها به‌طور مستقیم بر برنامه زمانی روزانه و هفتگی آنان تأثیر می‌گذارد و به‌نوعی نمایان‌گر نیازها و علایق تحصیلی هر دانش‌آموز است [۱۷].

جدول ۵. توزیع واحدهای اجباری و انتخابی در دوره متوسطه عمومی برای جوانان [۱۷]

موضوعات	واحد اجباری	ساعت واحد اجباری	واحد انتخابی ملی	ساعت واحد انتخابی ملی
زبان و ادبیات مادری	۱۲	۱۷۴	۶	۸۷
یک زبان خارجی	۱۲	۱۷۴	۴	۵۸
زبان خارجی B۱	۱۰	۱۴۵	۴	۵۸
زبان‌های B۲ و B۳			۱۶ + ۱۶	
ریاضیات				
واحد مطالعه مشترک	۲	۲۹		
برنامه درسی پایه	۱۰	۱۴۵	۴	۵۸
برنامه درسی پیشرفته	۱۸	۲۶۱	۶	۸۷
محیط زیست و علوم طبیعی				
زیست‌شناسی	۴	۵۸	۶	۸۷
جغرافیا	۲	۲۹	۶	۸۷
فیزیک	۲	۲۹	۱۲	۱۷۴
شیمی	۲	۲۹	۸	۱۱۶
علوم انسانی و اجتماعی				
فلسفه	۴	۵۸	۴	۵۸
روان‌شناسی	۲	۲۹	۸	۱۱۶
تاریخ	۶	۸۷	۶	۸۷
مطالعات اجتماعی	۶	۸۷	۲	۲۹
دین / اخلاق	۴	۵۸	۸	۱۱۶
آموزش بهداشت	۲	۲۹	۴	۵۸
هنر و تربیت بدنی				
تربیت بدنی	۴	۵۸	۶	۸۷
موسیقی	۲ یا ۴	۲۹ - ۵۸	۴	۵۸
هنرهای تجسمی	۲ یا ۴	۲۹ - ۵۸	۴	۵۸
راهنمایی و مشاوره	۴	۵۸		

موضوعات	واحد اجباری	ساعت واحد اجباری	واحد انتخابی ملی	ساعت واحد انتخابی ملی
مطالعات موضوعی			۶	۸۷
مطالعات اجباری بسته به انتخاب برنامه درسی پایه یا پیشرفته ریاضیات	۱۰۲ یا ۹۴	۱۳۶۳ - ۱۴۷۹		
مطالعات انتخابی ملی			۲۰	۲۹۰
مطالعات انتخابی ملی یا انتخابی ویژه مدرسه			۳۶ / ۲۸	۵۲۲ / ۴۰۶
حداقل تعداد کل واحدها	۱۵۰	۲۱۷۵		

۴-۱-۳. مقطع متوسطه دوم حرفه‌ای

الف) برنامه درسی: در این مقطع دو نوع آموزش حرفه‌ای در کشور فنلاند در نظر گرفته شده است. یک نوع آموزش برای دانش‌آموزانی که مقطع قبلی را گذرانده‌اند و قصد دارند ادامه تحصیل را در آموزش حرفه‌ای بگذرانند که شامل آموزش نظری در مدارس و کارآموزی^۱ به صورت عملی می‌باشد و یک نوع دیگر بزرگ‌سالانی هستند که در حال حاضر مشغول به کار هستند و تجربه کاری دارند، اما فاقد صلاحیت رسمی می‌باشند.

رشته‌های موجود در آموزش حرفه‌ای مبتنی بر مدرسه در فنلاند شامل: آموزش و پرورش، علوم انسانی و هنر، علوم اجتماعی، بازرگانی و مدیریت، علوم طبیعی، مهندسی، کشاورزی و جنگل‌داری، سلامتی و تندرستی و خدمات است [۱۸]. برنامه درسی این رشته‌ها شامل: **موضوعات اصلی** مشترک که برای همه مدارک تحصیلی از جمله زبان و ادبیات مادری (فنلاندی، سوئدی)، زبان ملی دوم (فنلاندی، سوئدی)، زبان خارجی، ریاضیات، فیزیک و شیمی، مطالعات اجتماعی، موضوعات تجاری و بازار کار، آموزش بهداشت، تربیت بدنی، هنر و فرهنگ. **موضوعات انتخابی** که متفاوت است و دانش‌آموزان می‌توانند از میان طیف وسیعی از مطالعات آزاد که در مدرسه خود یا سایر مدرسه‌ها در دسترس است، انتخاب کنند. مطالعات انتخابی می‌تواند دوره‌های تکمیلی حرفه‌ای در رشته‌های خود یا رشته‌های دیگر، دروس اصلی تکمیلی یا مطالعات عمومی باشد و در نهایت **آموزش عملی** است.

برنامه درسی نوع دیگر که با عنوان آموزش مبتنی بر شایستگی‌ها مطرح می‌شود و مخاطب آن افراد دارای تجربه کاری هستند؛ بدین نحو است که در ابتدای تحصیل، یک برنامه توسعه شایستگی شخصی برای هر فرد تهیه می‌شود. این طرح شامل فهرستی از مهارت‌هایی است که در حال حاضر دارند، و همچنین اینکه چه چیزی و چگونه بیشتر مطالعه خواهند کرد [۱۹].

۱. در مدت گذراندن دوره کارآموزی تقریباً ۷۰ تا ۸۰ درصد از زمان در محل کار تحت مسئولیت یک مربی در حین کار سپری می‌شود. دستمزد دانش‌آموزان طبق قرارداد توسط کارفرما پرداخت خواهد شد. دستمزد در زمینه‌های مختلف متفاوت است، اما به طور معمول حدود ۸۰٪ دستمزد یک کارگر ماهر در آن زمینه خاص است.

۴. هلند

۴-۱. فرایند تدوین برنامه درسی

قانون آموزش ابتدایی به‌عنوان یک چارچوب، اهداف مشخصی را برای تدریس در مدارس ابتدایی تعیین کرده است. این اهداف در واقع به‌منزله راهنمایی برای برنامه‌ریزی و اجرای برنامه درسی در این مقاطع تحصیلی محسوب می‌شوند و تضمین می‌کنند که تمامی دانش‌آموزان از آموزش‌های پایه‌ای لازم برای موفقیت در تحصیلات بعدی برخوردار شوند. با توجه به این قانون، انتظار می‌رود که مدارس با سازماندهی تدریس خود، کلیه موضوعات مرتبط با این اهداف را پوشش دهند. نکته اساسی در تدوین و تصویب این قانون، نقش کلیدی کارشناسان و محققان، معلمان و کادر آموزشی و والدین علاوه بر نمایندگان پارلمان است [۲۰].

در مقطع متوسطه نیز، فرایند شکل‌گیری برنامه درسی به‌صورت مشترک میان دولت، مدارس و معلمان انجام می‌شود. به‌دنبال انتقادات اخیر از برنامه‌های آموزشی موجود، ضرورت نوسازی و به‌روزرسانی آنها بیش‌ازپیش نمایان شده است. در این راستا، پلتفرم جدیدی^۱ شکل گرفته که از گفت‌وگوهای اجتماعی میان ذی‌نفعان مختلف نشئت گرفته است. این پلتفرم بر جنبه‌های مهمی از جمله سواد فناوری اطلاعات و ارتباطات، مهارت‌های حل مسئله، تفکر انتقادی و همچنین شکل‌گیری شایستگی‌های اجتماعی تأکید دارد. به‌ویژه در سال‌های اولیه آموزش متوسطه، اهداف دستیابی به‌طور دقیق مشخص شده است. این اهداف آنچه را دانش‌آموزان باید بیاموزند تا در جامعه به‌عنوان یک فرد عملکرد خوبی داشته باشند را توصیه می‌کند. براساس این اهداف، انتظار می‌رود دوسوم از زمان آموزشی سال‌های اول باید صرف آموزش براساس ۵۸ هدف تعیین شده شود و خود مدرسه این اهداف را به موضوعات، پروژه‌ها، حوزه‌های یادگیری و یا ترکیبی از هر سه تبدیل می‌کند. یک‌سوم زمان به مدارس اختصاص داده شده تا با توجه به نیازها و خواسته‌های جامعه، برنامه‌های اختیاری را اجرا نمایند که والدین از طریق شورای مشارکت می‌توانند در این زمینه تأثیرگذار باشند. همچنین، در سطح تحصیلات هر دو نوع آموزش متوسطه عمومی (HAVO) و پیش‌دانشگاهی (VWO)، دانش‌آموزان ملزم به یادگیری دوزبان خارجی دیگر (عمدتاً فرانسوی و آلمانی) علاوه بر زبان انگلیسی هستند.

هر مدرسه باید یک برنامه داشته باشد که به‌طور کلی خط‌مشی مدرسه در مورد مسائل آموزشی را نشان می‌دهد و باید به تأیید شورای مشارکت برسد و هر چهار سال یک‌بار به‌روز می‌شود. همچنین هر مدرسه یک دفترچه دارد که حاوی اطلاعاتی برای والدین و دانش‌آموزان در مورد اهداف مدرسه، نحوه رسیدن به آنها و نتایج به‌دست آمده از قبل است. علاوه بر این، جزئیاتی در مورد مشارکت داوطلبانه والدین و حقوق و تعهدات والدین و دانش‌آموزان ارائه می‌دهد که باید هر سال به‌روز شود. این دفترچه باید قبل از انتشار توسط والدین، کارکنان و دانش‌آموزان تأیید شود. وزارت آموزش، فرهنگ و علوم نیز یک راهنمای ملی سالیانه در مورد آموزش متوسطه در وب‌سایت خود منتشر می‌کند. این راهنما حاوی اطلاعاتی برای والدین و دانش‌آموزان در مورد حقوق و تعهدات آنها در برابر مدرسه بوده و همچنین برای کمک به والدین در انتخاب مدرسه مناسب برای فرزندشان و مشارکت بیشتر در مسائل مدرسه طراحی شده است [۲۱].

در مقطع متوسطه حرفه‌ای نیز در آیین‌نامه‌ای که توسط مدیریت مدرسه تهیه می‌شود، محتوا و سازماندهی‌های هر دوره توسط مدرسه و نحوه ارزیابی دانش‌آموزان را شرح می‌دهد. همچنین استانداردهای شغلی، شایستگی‌ها، دانش و مهارت‌هایی را که دانش‌آموزان باید تا پایان دوره تحصیلی خود کسب کرده باشند را مشخص می‌کند. استانداردهای لازم در آموزش متوسطه حرفه‌ای به‌طور مشترک توسط جامعه تجاری و بخش آموزش و پرورش با هم ایجاد می‌شوند. این استانداردها باید به تأیید وزیر آموزش و پرورش، فرهنگ و علوم برسد و باید توسط کلیه مدارس تخصصی مورد استفاده قرار گیرد. استانداردها را می‌توان با الزامات در حال تغییر در بازار کار تطبیق داد [۲۲].

۴-۱-۱. مقطع ابتدایی

الف) برنامه درسی: دروس اجباری شامل زبان و ادبیات هلندی، انگلیسی، حساب و ریاضی، مطالعات اجتماعی و زیست‌محیطی (از جمله جغرافیا، تاریخ، زیست‌شناسی، شهروندی، ایمنی جاده‌ها و مطالعات سیاسی)، هنری (از جمله موسیقی، طراحی و صنایع دستی)، ورزش و

حرکت می‌شود. مدارس می‌توانند علاوه بر برنامه درسی اصلی و اجباری موضوعات اضافی مانند آموزش دینی،^۱ زبان فرانسوی یا آلمانی را نیز تدریس کنند. از آنجایی که هلند کمبود نیروی فنی ماهر دارد مدارس ابتدایی باید درس علم و فناوری ارائه بدهند، در این زمینه مشاغل و مؤسسات آموزش عالی فنی به مدارس کمک می‌کنند تا دانش‌آموزان را با فناوری آشنا کنند تا تعداد دانش‌آموزان بیشتری در پایه‌های بالاتر دوره‌های آموزشی حرفه‌ای را انتخاب کنند. همچنین همه مدارس باید جنسیت و تنوع جنسی را آموزش دهند تا کودکان یاد بگیرند که به تفاوت‌ها و ترجیحات جنسی احترام بگذارند و به آنها کمک کنند تا قربانی خشونت جنسی نشوند [۲۳].

(ب) **ساعات برنامه درسی:** قانون آموزش ابتدایی مقرر می‌دارد که مدارس باید حداقل ۷۵۲۰ ساعت آموزشی را در طول هشت سالی که کودکان به مدرسه می‌روند ارائه دهند، اما تعداد ساعات آموزش در هر یک از این دروس توسط هر مدرسه به‌طور مستقل تعیین می‌شود. از آنجایی که هلند کمبود نیروی فنی ماهر دارد، به همین دلیل دولت از مدارس می‌خواهد که زمان بیشتری را به ریاضیات و علوم اختصاص دهند [۲۳].

۲-۱-۴. مقطع متوسطه (عمومی و پیش حرفه‌ای)

(الف) **برنامه درسی متوسطه عمومی (HAVO و VWO):** آموزش در این مقطع شامل آموزش متوسطه عمومی (HAVO) و آموزش پیش‌دانشگاهی (VWO) است. در آموزش متوسطه عمومی، چهار رشته طبیعت و فناوری^۲ (شامل دروس ریاضیات، فیزیک، شیمی، یک درس اختیاری)،^۳ طبیعت و سلامتی^۴ (شامل دروس ریاضیات، زیست‌شناسی، شیمی، یک درس اختیاری)، اقتصاد و جامعه^۵ (شامل دروس ریاضیات، اقتصاد، تاریخ، یک درس اختیاری)، فرهنگ و جامعه^۶ (شامل دروس تاریخ، یک زبان مدرن، یک درس اختیاری، انتخاب از دروس فرهنگی) وجود دارد. و علاوه بر این دروس خاص که مخصوص هر رشته است، این رشته‌ها دارای دروس مشترک شامل زبان و ادبیات هلندی، زبان و ادبیات انگلیسی، مطالعات اجتماعی، فرهنگ و هنر، تربیت بدنی نیز هستند. در آموزش پیش‌دانشگاهی نیز رشته‌ها و دروس مربوط به آنها همانند آموزش متوسطه عمومی است و تنها تفاوت‌های قابل اشاره در این مقطع اجباری بودن درس ریاضیات در رشته فرهنگ و جامعه و اضافه شدن یک زبان دوم و علوم عمومی در دروس مشترک است [۲۱].

(ب) **برنامه درسی پیش حرفه‌ای (VMBO):** در پایان سال دوم، دانش‌آموزان یک مسیر یادگیری را از میان چهار گزینه موجود متناسب با استعدادها و توانایی‌های خود انتخاب می‌کنند. این چهار گزینه شامل ۱. **برنامه نظری:** دانش‌آموزان عمدتاً دروس عمومی را در این مسیر می‌گذرانند، ۲. **برنامه ترکیبی:** یکی از دروس عمومی با چهار ساعت آموزش حرفه‌ای در هفته جایگزین خواهد شد و موضوعات عمومی در همان سطح نظری تدریس می‌شود، ۳. **برنامه حرفه‌ای مدیریت متوسط:** دانش‌آموزان ۱۲ ساعت آموزش حرفه‌ای در هفته دریافت می‌کنند و موضوعات عمومی در سطح کمی پایین‌تر از برنامه نظری تدریس می‌شوند، ۴. **برنامه حرفه‌ای پایه:** دانش‌آموزان حدود ۱۲ ساعت آموزش حرفه‌ای در هفته دریافت می‌کنند و دروس عمومی در سطح کمی پایین‌تر از مسیر حرفه‌ای مدیریت متوسط تدریس می‌شود. در **برنامه نظری** در پایان سال دوم دانش‌آموزان رشته و مسیر یادگیری خاص خود را انتخاب می‌کنند. رشته‌های موجود در برنامه نظری مهندسی و فناوری (شامل دروس ریاضیات، فیزیک و شیمی ۱)، مراقبت و رفاه (شامل دروس زیست‌شناسی و ریاضیات، جغرافیا، تاریخ یا مطالعات اجتماعی و سیاست)، تجارت (شامل دروس اقتصاد و ریاضیات، فرانسه یا آلمانی)، کشاورزی (شامل دروس ریاضیات و زیست‌شناسی و یا فیزیک، شیمی ۱) است. همچنین این رشته‌ها دارای دروس مشترک شامل زبان و ادبیات هلندی، زبان و ادبیات انگلیسی، مطالعات اجتماعی ۱، تربیت بدنی، هنر ۱ نیز هستند. علاوه بر دروس اختصاصی و دروس مشترک، دروس اختیاری نیز وجود دارد

۱. آموزش دینی تقریباً در تمام مدارس خصوصی تدریس می‌شود، اما در مدارس ابتدایی دولتی، آموزش دینی یا اخلاق تدریس نمی‌شود. والدین می‌توانند از هیئت‌مدیره مدرسه بخواهند که این موضوع را به‌عنوان یک موضوع اضافی آموزش دهد.

2. Nature and Technology

۳. برای دوره اختیاری، دانش‌آموزان می‌توانند از موضوعاتی که هیئت‌مدیره مدرسه ارائه می‌دهد انتخاب کنند.

4. Nature and Health

5. Economy and Society

6. Culture and Society

که دانش آموزان با توجه به علایق و نیازهای خود آنها را انتخاب می‌کنند. در برنامه ترکیبی، برنامه حرفه‌ای مدیریت متوسط و برنامه حرفه‌ای پایه دانش آموزان می‌توانند یکی از ۱۰ رشته ساختمان، مسکن و فضای داخلی، مهندسی، تجهیز و انرژی، حمل و نقل، رسانه، طراحی و فناوری اطلاعات، دریانوردی و فناوری، مراقبت و رفاه، تجارت و بازرگانی، پذیرایی، پخت‌وپز و اوقات فراغت، حیوانات، گیاهان و زمین، خدمات و محصولات را انتخاب کنند. دانش آموزان همچنین می‌توانند در رشته انتخابی خود یک تخصص خاص را برگزینند؛ به عنوان مثال، در رشته مهندسی، مهندسی برق یا... را انتخاب کنند [۲۱].

ج) ساعات برنامه درسی: از سال ۲۰۱۶-۲۰۱۵ هیچ جدول زمانی توصیه شده و حداقل‌های تعیین شده مقررری برای تعداد ساعات تدریس وجود ندارد و مدارس خودشان تصمیم می‌گیرند که چگونه ساعت‌ها باید در طول سال تحصیلی توزیع شوند، در واقع آنچه توسط قانون نوسازی زمان آموزش^۱ مشخص شده این است که کل آموزش متوسطه عمومی ۴۷۰۰ ساعت، کل آموزش پیش‌دانشگاهی ۵۷۰۰ ساعت و کل آموزش پیش‌حرفه‌ای ۳۷۰۰ ساعت باشد و حداقل روزهای تعیین شده برای آموزش در طول سال نیز ۱۸۹ روز و زمان هر جلسه آموزش می‌تواند بین ۵۰ تا ۹۰ دقیقه متغیر است [۲۱].

در سال‌های بالاتر آموزش متوسطه عمومی و آموزش پیش‌دانشگاهی طول درس و طول روز مدرسه نیز براساس بار مطالعه تعیین می‌شود. بار مطالعه براساس زمان مورد نیاز دانش‌آموز با توانایی‌های متوسط برای تسلط بر مقدار خاصی از مواد درسی، هم در مدرسه و هم در خانه محاسبه می‌شود. این میزان همه عناصر برنامه درسی، از جمله انجام پروژه‌ها، خواندن، استفاده از یک مرکز منابع، جست‌وجو و تکالیف را پوشش می‌دهد [۲۱].

۳-۱-۴. مقطع متوسطه حرفه‌ای (MBO)

الف) برنامه درسی: مقطع متوسطه حرفه‌ای (MBO) در هلند به عنوان یک پل میان آموزش و بازار کار عمل کرده و به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مهارت‌های لازم برای شغل مورد نظر را به دست آورند؛ بنابراین برنامه درسی این مقطع به طور مستقیم با استانداردهای شغلی و نیازهای بازار کار مرتبط است. استانداردهای شغلی به یک جزء اساسی و یک جزء تخصصی و همچنین جزء اختیاری به شرح زیر تقسیم می‌شوند:

- **جزء اساسی:** خود به الزامات عمومی و الزامات خاص شغل تقسیم می‌شود. الزامات عمومی توسط دولت تنظیم و موضوعات زبان و ادبیات هلندی، حساب، آموزش شغلی و شهروندی و انگلیسی (فقط برای دوره‌های بالاتر) را پوشش می‌دهد. الزامات خاص شغل مربوط به فعالیت‌های اصلی و فرایندهای کاری است.

- **جزء تخصصی:** فعالیت‌ها و فرایندهای کاری را برای هر یک از نقش‌های شغلی تحت پوشش استاندارد شغلی تشریح می‌کند.

- **جزء اختیاری:** هر استاندارد شغلی شامل اجزای اختیاری می‌شود که دستیابی به اینها می‌تواند اشتغال‌پذیری دانش‌آموزان را افزایش دهد یا انتقال آنها به تحصیلات بالاتر را تسهیل کند. هر جزء اختیاری در مدرک دانش‌آموز ثبت می‌شود [۲۲].

همچنین برای هر دوره آموزش حرفه‌ای دو مسیر یادگیری وجود دارد: ۱. **مسیر مبتنی بر کار**،^۲ که در آن آموزش عملی بیش از ۶۰٪ از دوره را به خود اختصاص می‌دهد، ۲. **مسیر مبتنی بر مدرسه**،^۳ که در آن آموزش عملی بین ۲۰٪ تا ۶۰٪ دوره را شامل می‌شود [۲۵].

1 . Law Modernisation of Instruction Time

2 . Bbl

3 . Bol

۵. ژاپن

۱-۵. فرایند تدوین برنامه درسی

وزارت آموزش و پرورش، فرهنگ، ورزش، علوم و فناوری^۱ (MEXT) در سال ۲۰۰۸ به دنبال انتقادات گسترده‌ای که از جانب رسانه‌ها و محققان به دلیل کاهش پیشرفت دانش‌آموزان و کاهش تعداد ساعات آموزش مطرح شد، برنامه درسی ملی جدیدی را برای نظام آموزشی تنظیم کرد. اصلاحات انجام شده به منظور مواجهه با چالش‌های پیش‌رو، بر سه مفهوم اساسی استوار است. نخست، این اصلاحات بر مبنای فلسفه آموزش نوین و رویکردهای اصلاحی که در قانون تجدیدنظر شده آموزش و پرورش کشور بیان شده است، پایه‌گذاری شده‌اند. دومین مفهوم کلیدی در این اصلاحات، پرورش سه مؤلفه مهم است: اول، کسب دانش و مهارت‌های اساسی، دوم، تشویق توانایی تفکر، قضاوت و بیان براساس دانش و مهارت‌های کسب شده و سوم، ایجاد انگیزه برای یادگیری. سومین مفهوم، غنای روح و جسم سالم است، که هدف آن ارتقای سلامت روحی و جسمانی دانش‌آموزان است. این اصلاحات به تدریج در سال‌های مختلف به اجرا درآمدند، که از پیش دبستانی در سال ۲۰۰۹ آغاز گردید و به تدریج شامل مدارس ابتدایی در سال ۲۰۱۱، متوسطه اول در سال ۲۰۱۲ و متوسطه دوم در سال ۲۰۱۳ شد. در مورد آموزش متوسطه اول، اصلاحات پیشنهادی مستلزم افزایش ۱۰ درصدی تعداد کلاس‌های زبان و ادبیات ژاپنی، مطالعات اجتماعی، ریاضیات، علوم، زبان‌های خارجی، بهداشت و تربیت بدنی بود. علاوه بر این، اضافه کردن یک کلاس اضافی در هفته در هر پایه الزامی شد. بنابراین دوره تحصیلی به‌طور کلی در سراسر کشور ژاپن استاندارد شده و تنها استثنایی که وجود دارد در مورد مطالعات یکپارچه^۲ است. برای این مورد هر مدرسه ممکن است فعالیت‌های آموزشی خلاقانه را در موضوعاتی مانند درک بین‌المللی، محیط زیست و رفاه و سلامت و همچنین موضوعاتی که علاقه و اولویت دانش‌آموزان را با توجه به شرایط جامعه، مدرسه به خود جلب کند داشته باشد. در سطح متوسطه اول و دوم نیز، دروس انتخابی ممکن است از مدرسه‌ای به مدرسه دیگر متفاوت باشد. در زمینه آموزش حرفه‌ای، مؤسسات زیر نظر وزارت کار، همچنین وزارت کشاورزی، شیلات و جنگل‌داری دوره‌های آموزشی مهارتی گسترده‌ای ارائه می‌دهند [۲۶].

۱-۱-۵. مقطع ابتدایی

الف) برنامه درسی: دروس زبان و ادبیات ژاپنی، ریاضیات، موسیقی، هنر و صنایع دستی، تربیت‌بدنی و بهداشت و اخلاق در مقطع ابتدایی و در تمامی ۶ پایه تدریس می‌شود. مطالعات محیط زیست تنها در پایه‌های اول و دوم تدریس خواهد شد. دروس مطالعات اجتماعی و علوم از پایه سوم تا ششم ارائه می‌شود. علاوه بر این، دروس اقتصاد خانه^۳ و زبان خارجی به پایه‌های پنجم و ششم اختصاص دارد و در پایه‌های سوم و چهارم فعالیت‌هایی در زمینه زبان خارجی^۴ انجام می‌شود [۲۷].

ب) ساعات برنامه درسی: در جدول ۶ تعداد ساعات کلاس که باید طبق دستورالعمل وزارت آموزش، فرهنگ، ورزش، علم و فناوری به هر موضوع اختصاص یابد آورده شده است.

1. Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology (MEXT)

۲. Integrated Studies. مطالعات یکپارچه در ژاپن رویکردی آموزشی است که به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد تا موضوعات مختلف را به صورت بین‌رشته‌ای بررسی کنند. هدف از این رویکرد آموزشی ارتقای تفکر تحلیلی و خلاقیت در دانش‌آموزان است و به آنها کمک می‌کند موارد مختلف را در یک زمینه وسیع‌تر ببینند.

۳. هدف این برنامه توسعه خصوصیات و توانایی‌ها برای بهبود زندگی آنها از طریق فعالیت‌های عملی و تجربی مربوط به غذا، پوشاک، پناهگاه و سایر جنبه‌های زندگی روزمره با استفاده از دیدگاه‌ها و روش‌های تفکر آنهاست.

۴. هدف از فعالیت‌های زبان خارجی در پایه‌های سوم و چهارم این است که خصوصیات و توانایی‌هایی را پرورش دهد که پایه و اساس ارتباطات را از طریق فعالیت‌های گوش دادن و صحبت کردن به زبان انگلیسی با روش بازی و فعالیت‌های گروهی فراهم کند، اما در پایه‌های پنجم و ششم تمرکز بیشتر بر فعالیت‌های نوشتاری و خواندنی است و با ساختارهای گرامری و واژگان پیچیده‌تری آشنا می‌شوند و روش تدریس آن نیز مفهومی‌تر و مبتنی بر کتاب است.

جدول ۶. ساعات آموزش در مقطع ابتدایی به تفکیک موضوعات و پایه‌ها* [۲۷]

پایه اول	پایه دوم	پایه سوم	پایه چهارم	پایه پنجم	پایه ششم	پایه	موضوع
۳۰۶	۳۱۵	۲۴۵	۲۴۵	۱۷۵	۱۷۵	زبان و ادبیات ژاپنی	موضوعات
-	-	۷۰	۹۰	۱۰۰	۱۰۵	مطالعات اجتماعی	
۱۳۶	۱۷۵	۱۷۵	۱۷۵	۱۷۵	۱۷۵	ریاضیات	
		۹۰	۱۰۵	۱۰۵	۱۰۵	علوم	
۱۰۲	۱۰۵	-	-	-	-	مطالعات محیط زیست	
۶۸	۷۰	۶۰	۶۰	۵۰	۵۰	موسیقی	
۶۸	۷۰	۶۰	۶۰	۵۰	۵۰	هنر و صنایع دستی	
-	-	-	-	۶۰	۵۵	اقتصاد خانه	
۱۰۲	۱۰۵	۱۰۵	۱۰۵	۹۰	۹۰	تربیت بدنی و بهداشت	
۳۴	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	تربیت اخلاقی	
۳۴	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	فعالیت‌های ویژه ^۱	
		۷۰	۷۰	۷۰	۷۰	مطالعات یکپارچه ^۲	
		-	۳۵	-	-	فعالیت‌های زبان خارجی	
		-	-	-	۷۰	زبان خارجی	
۸۵۰	۹۱۰	۹۸۰	۱۰۱۵	۱۰۱۵	۱۰۱۵	مجموع	

* یک ساعت درس در این جدول معادل ۴۵ دقیقه است.

۲-۱-۵. مقطع متوسطه اول

الف) برنامه درسی: برنامه درسی استاندارد برای دبیرستان شامل موضوعات زیر است: زبان و ادبیات ژاپنی، مطالعات اجتماعی، ریاضیات، علوم، موسیقی، هنرهای زیبا، تربیت بدنی و بهداشت، فناوری و اقتصاد خانه و یک زبان انتخابی خارجی (تقریباً همیشه انگلیسی). همچنین فعالیت‌های فوق برنامه مانند دوره آموزش اخلاقی و مطالعات یکپارچه و فعالیت‌های ویژه در برنامه درسی جای دارد [۲۹].

ب) ساعات برنامه درسی: در جدول ۷ ساعات برنامه درسی در مقطع متوسطه اول به تفکیک موضوع و پایه آورده شده است:

۱. اینها شامل رویدادهای مدرسه، نمایشگاه‌های هنر و علوم، نمایشگاه‌ها، کنسرت‌ها، ملاقات‌های ورزشی، گشت و گذار، کار داوطلبانه، فعالیت‌های اقامتی گروهی و ... است.
۲. در نظام آموزشی ژاپن، مطالعات یکپارچه به شیوه‌ای از آموزش اشاره دارد که در آن دانش‌آموزان به جای یادگیری موضوعات به صورت جداگانه، مفاهیم را به صورت ترکیبی و در قالب پروژه‌های عملی فرامی‌گیرند. این روش به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مهارت‌های تفکر انتقادی، حل مسئله و همکاری را توسعه دهند.

جدول ۷. ساعات برنامه درسی به تفکیک موضوعات و پایه‌های تحصیلی [۲۸]

پایه سوم	پایه دوم	پایه اول	موضوعات
۱۰۵	۱۴۰	۱۴۰	زبان و ادبیات ژاپنی
۱۴۰	۱۰۵	۱۰۵	مطالعات اجتماعی
۱۴۰	۱۰۵	۱۴۰	ریاضیات
۱۴۰	۱۴۰	۱۰۵	علوم
۳۵	۳۵	۴۵	موسیقی
۳۵	۳۵	۴۵	هنر
۱۰۵	۱۰۵	۱۰۵	تربیت‌بدنی و بهداشت
۳۵	۷۰	۷۰	فناوری و اقتصادخانه
۱۴۰	۱۴۰	۱۴۰	زبان‌های خارجی
۳۵	۳۵	۳۵	تربیت اخلاقی
۷۰	۷۰	۵۰	مطالعات یکپارچه
۳۵	۳۵	۳۵	فعالیت‌های ویژه
۱۰۱۵	۱۰۱۵	۱۰۱۵	مجموع

۳-۱-۵. مقطع متوسطه دوم عمومی

الف) برنامه درسی: براساس برنامه درسی که توسط وزارت آموزش، فرهنگ، ورزش، علم و فناوری تعیین شده، گذراندن ۷۴ واحد (یک ساعت درسی ۵۰ دقیقه و ۳۵ ساعت درسی معادل یک واحد است) یا بیشتر به‌عنوان حداقل واحدهای مورد نیاز برای فارغ‌التحصیلی از دبیرستان‌های ژاپن تعیین شده است. دروس به دو دسته اجباری و اختیاری تقسیم می‌شود. دروس اجباری، رشته‌ها و تعداد واحدهای لازم برای فارغ‌التحصیلی به‌طور کلی در تمامی مدارس و رشته‌ها مشترک است. دروس اجباری شامل زبان و ادبیات ژاپنی، جغرافیا و تاریخ، مدنی، بهداشت و تربیت بدنی، مطالعات اجتماعی، ریاضیات، علوم، هنر، زبان خارجی، اقتصادخانه، مدیریت اطلاعات و مطالعات یکپارچه و فعالیت‌های فوق برنامه و دروس اختیاری شامل مجموعه‌ای از موضوعات مختلف است که به دانش‌آموزان امکان می‌دهد براساس علایق و نیازهای خود، دروس را انتخاب کنند. باین‌حال، برخی استثنائات وجود دارد؛ در دبیرستان‌های (متوسطه دوم) پایتخت، علاوه بر دروس و رشته‌های اجباری که تحت شرایط سیاست‌های کلی مربوط به تدوین برنامه درسی تعیین شده‌اند، «مردم و جامعه» به‌عنوان یک درس منحصر به فرد برای توکیو ایجاد شده است. علاوه بر این، «تاریخ ژاپن» به‌عنوان یک درس اجباری برای دانش‌آموزانی که از سال ۲۰۱۲ تحصیلات خود را آغاز کرده‌اند، در نظر گرفته شده است.

تحت نظارت هیئت آموزش و پرورش توکیو، علاوه بر دوره‌های عمومی، رشته‌های مختلف مانند رشته‌های حرفه‌ای (کشاورزی، صنعت، بازرگانی و ...) و رشته‌های جامع تأسیس می‌شوند. به‌این ترتیب، تفکیک تعداد واحدهای مورد نیاز برای فارغ‌التحصیلی در هر درس به مدرسه بستگی دارد [۳۰].

ب) ساعات برنامه درسی: در طول سال اول، برنامه تقریباً برای همه دانش‌آموزان یکسان است، خواه در برنامه نظری یا حرفه‌ای باشند. در جدول ۸ ساعات هفتگی برنامه درسی متوسطه دوم عمومی ژاپن به تفکیک موضوعات آورده شده است:

جدول ۸. ساعات هفتگی برنامه درسی متوسطه دوم عمومی ژاپن به تفکیک موضوعات [۳۰]

سال اول	
ساعت هفتگی	موضوعات مربوط به همه دانش‌آموزان
۵	زبان و ادبیات ژاپنی
۴	جامعه معاصر
۶	ریاضی ۱
۴	علوم ۱
۶	زبان انگلیسی ۱
۴	تربیت بدنی و اقتصاد خانه
۱	سلامتی
۲	موسیقی یا خوشنویسی
۱	فعالیت‌های باشگاه
۳۴	مجموع ساعات کلاس در هفته

در سال دوم متوسطه عمومی در ژاپن، دانش‌آموزان با انتخاب رشته خود وارد مرحله‌ای دیگر از تحصیلاتشان می‌شوند. این مرحله به آنها امکان می‌دهد که با توجه به علایق و توانمندی‌های فردی، یکی از دو رشته ادبیات یا علوم را برگزینند. در ادامه ساعات دروس هفتگی در سال‌های دوم و سوم به شرح جداول ۹ و ۱۰ است:

جدول ۹. ساعات هفتگی برنامه‌های درسی سال دوم گرایش‌های ادبیات و علوم به تفکیک موضوعات [۳۰]

سال دوم			
گرایش ادبیات	ساعات هفتگی	گرایش علوم	ساعات هفتگی
زبان و ادبیات ژاپنی ۲	۵	زبان و ادبیات ژاپنی ۲	۴
ادبیات کلاسیک	۲	تاریخ ژاپن یا تاریخ جهان	۳
تاریخ ژاپن	۲	جبر و هندسه	۳
تاریخ جهان	۳	تجزیه و تحلیل پایه ریاضی	۳
تجزیه و تحلیل ریاضی پایه	۳	فیزیک	۴
زیست‌شناسی یا شیمی	۳	شیمی	۴
انگلیسی	۷	انگلیسی	۵
تربیت بدنی و اقتصاد خانه	۴	تربیت بدنی و اقتصاد خانه	۴
سلامتی	۱	سلامتی	۱
موسیقی یا خوشنویسی	۲	موسیقی یا خوشنویسی	۱
فعالیت‌های باشگاه	۱	فعالیت‌های باشگاه	۱
مجموع ساعات کلاس در هفته	۳۳	مجموع ساعات کلاس در هفته	۳۳

جدول ۱۰. ساعات هفتگی برنامه‌های درسی سال سوم گرایش‌های ادبیات و علوم به تفکیک موضوعات [۳۰]

سال سوم			
گرایش ادبیات	ساعات هفتگی	ساعات هفتگی	گرایش علوم
ادبیات مدرن	۴	۳	ادبیات مدرن
ادبیات کلاسیک	۴	۲	تاریخ ژاپن یا تاریخ جهان
تاریخ ژاپن	۳	۵	حساب انتگرال و دیفرانسیل
تاریخ جهان	۳	۵	احتمال و آمار
اخلاق یا سیاست	۳	۴	فیزیک
تجزیه و تحلیل ریاضی پایه	۲	۴	شیمی
زیست‌شناسی یا شیمی	۲	۶	انگلیسی
انگلیسی	۸	۳	تربیت بدنی
تربیت بدنی	۳	۱	فعالیت‌های باشگاه
فعالیت‌های باشگاه	۱		
مجموع ساعات کلاس در هفته	۳۳	۳۳	مجموع ساعات کلاس در هفته

۴-۱-۵. مقطع متوسطه دوم حرفه‌ای

الف) برنامه درسی: برنامه درسی مدارس حرفه‌ای در ژاپن برای ارائه مهارت‌ها و دانش‌های عملی در مشاغل یا حرفه‌های خاص به دانش‌آموزان طراحی شده است. در واقع برنامه درسی مدارس حرفه‌ای شغل محور است، اما مبتنی بر یک شغل خاص نیست.^۱ حوزه‌های شغلی شامل تجارت، فناوری صنعتی، کشاورزی، اقتصاد خانه، شیلات و بهداشت و ... است. موضوعات شامل آموزش عمومی (زبان و ادبیات ژاپنی، ریاضیات، علوم و مطالعات اجتماعی، زبان خارجی)، آموزش تخصصی (تمرکز بر مهارت‌های عملی مرتبط با رشته انتخابی مانند مهندسی، برنامه‌نویسی کامپیوتر، هنرهای آشپزی، مراقبت‌های بهداشتی، زیبایی و ...)، تجربه عملی (کار آزمایشگاهی، کارگاه‌ها و جلسات آموزش عملی برای تقویت مهارت‌های آموخته شده در کلاس‌های تئوری)، کارآموزی (فرصت‌هایی برای تجربه در دنیای واقعی از طریق کارآموزی یا مشارکت با مشاغل و صنایع محلی) همچنین تأکید بر مهارت‌های ضروری محل کار مانند کار گروهی، حل مسئله، مدیریت پروژه و خدمات مشتری را پوشش می‌دهد.

۱. اساساً، این رویکرد به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد تا طیف گسترده‌ای از مهارت‌ها را توسعه دهند و به‌جای آموزش آنها برای یک شغل خاص، قابلیت اشتغال آنها را در بخش‌های مختلف افزایش دهند. این می‌تواند در یک بازار کار پویا که در آن نقش‌های شغلی خاص ممکن است در طول زمان تغییر کند، سودمند باشد.

۶. دلالت‌های سیاستی در نظام‌های آموزشی چهار کشور

در بخش‌های پیشین گزارش به توصیف وضعیت نظام آموزش عمومی کشورهای آلمان، فنلاند، هلند و ژاپن از سه منظر فرایند تدوین برنامه درسی، برنامه درسی و ساعات برنامه درسی پرداخته شد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که هر کدام از این کشورها با توجه به شرایط خاص سیاسی-اداری، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی خود به سیاستگذاری در امور برنامه درسی می‌پردازند. حال با توجه به داده‌های گردآوری شده در این بخش اقدام به احصای دلالت‌های سیاستی شده است که به تفکیک کشورهای مطالعه شده و در جدول ۱۱ ارائه می‌شود.

جدول ۱۱. دلالت‌های سیاستی احصا شده مرتبط با فرایند تدوین برنامه درسی، برنامه درسی و ساعات برنامه درسی در چهار کشور آلمان، فنلاند، هلند و ژاپن

کشورها	ابعاد	فرایند تدوین برنامه درسی	برنامه درسی	ساعات برنامه درسی
آلمان		<ul style="list-style-type: none"> - تدوین برنامه درسی از وظایف اساسی وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و امور فرهنگی هر ایالت است؛ - مشارکت معلمان و نمایندگان والدین در تدوین برنامه درسی؛ - استفاده از ترکیب معلمان، مدیران، بازرسان مدارس و نمایندگان مؤسسات پژوهشی و آموزش عالی برای بازنگری برنامه درسی؛ - اجرای برنامه درسی تدوین شده ابتدا به صورت آزمایشی و محدود و سپس نهایی کردن آن؛ - تصمیم‌گیری هر ایالت در خصوص ساعات آموزش هر یک از دروس؛ 	<ul style="list-style-type: none"> - تأکید بر موضوعات بین‌درسی، فعالیت‌های بین‌رشته‌ای و فرارشته‌ای در برنامه درسی مقطع ابتدایی و متوسطه اول؛ - گنجاندن کارآموزی در مقطع متوسطه اول جهت آشنایی با دنیای حرفه‌ای و کار؛ - تأکید بر معرفی و آشنایی با قومیت‌ها، آموزش اقتصادی و مصرف، ایمنی جاده و ... با عنوان موضوعات بین‌درسی جهت آمادگی بیشتر برای زندگی در جامعه؛ - تقسیم دروس به اجباری و اختیاری در مقطع متوسطه دوم (اختیاری مربوط به تخصصی که دانش‌آموز علاقه دارد است)؛ - سطح‌بندی آموزش در حد استاندارد و بالاتر از استاندارد در مقطع متوسطه دوم؛ - پیوند آموزش نظری و عملی در مدرسه و محیط کار در آموزش‌های حرفه‌ای (سیستم دوگانه)؛ 	<ul style="list-style-type: none"> - اختصاص بیشترین زمان برای درس زبان و ادبیات ملی؛ - اختصاص ساعات قابل توجه به کار عملی در محیط کار واقعی در آموزش‌های حرفه‌ای؛
فنلاند		<ul style="list-style-type: none"> - تهیه برنامه درسی ملی توسط گروه‌های کاری متشکل از مسئولان آموزشی، پژوهشگران و معلمان؛ - تعاملی بودن فرایند تدوین برنامه درسی ملی و دعوت از همه ذی‌نفعان آموزش، از جمله دانش‌آموزان و اولیای آنها، برای ارائه نظرات و بازخورد؛ - عناصر برنامه درسی ملی شامل ساختار و اهداف، مفاهیم یادگیری و حمایت از یادگیری؛ - تصمیم‌گیری دولت در خصوص ساعات آموزش هر یک از دروس؛ 	<ul style="list-style-type: none"> - توجه ویژه به تقویت شایستگی‌های عرضی در تمام طول نظام آموزشی فنلاند؛ - آموزش دروس مختلف به صورت ادغام شده و یکپارچه در پیش‌دبستان؛ - تقسیم دروس به اجباری و اختیاری (بر اساس علاقه دانش‌آموز) از کلاس هفتم (متوسطه اول)؛ که می‌تواند منجر به مشخص شدن سریع‌تر مسیر تحصیلی و شغلی شود. - گنجاندن دوره‌های مقدماتی برای زندگی‌کاری در برنامه درسی جهت آشنایی با دنیای کار و کسب مهارت‌های لازم برای ورود به بازار کار از کلاس هفتم (متوسطه اول)؛ - تأکید بر چندزبانه بودن (آموزش حداقل دو زبان به غیر از زبان مادری)؛ - توجه به آموزش امور اقتصادخانه از پایه هفتم به بعد (متوسطه اول)؛ - توجه به موضوعات متنوع هنری در برنامه درسی از جمله موسیقی، هنرهای تجسمی و صنایع دستی؛ - منوط بودن اتمام مقطع متوسطه دوم به گذراندن تعداد واحدهای درسی مشخص به جای گذراندن سال‌های تحصیلی؛ - آزادی نسبی دانش‌آموز برای انتخاب واحدها بر اساس علایق و اهداف آموزشی خود در مقطع متوسطه دوم عمومی؛ - امکان اخذ مدارک تحصیلی اختیاری در زمینه‌های مختلف از جمله هنری و ...؛ - ترکیب آموزش نظری (در مدرسه) و آموزش عملی (در محیط کار) در مقطع متوسطه دوم حرفه‌ای؛ - تنظیم برنامه درسی محلی با توجه به نیازها و ویژگی‌های بومی با برنامه درسی ملی؛ 	<ul style="list-style-type: none"> - اختصاص بیشترین زمان برای درس زبان و ادبیات ملی؛ - اختصاص ۷ تا ۸ درصد از ساعات به کار عملی در محیط کار واقعی در آموزش‌های حرفه‌ای؛

کشورها	ابعاد	فرایند تدوین برنامه درسی	برنامه درسی	ساعات برنامه درسی
هلند		<ul style="list-style-type: none"> - ارائه یک چارچوب برنامه درسی توسط دولت به‌منزله را هئتها برای برنامه‌ریزی و اجرای برنامه درسی در مقطع ابتدایی؛ - وجود ترکیبی از ذی‌نفعان از جمله والدین و معلمان در تدوین چارچوب برنامه درسی؛ - تدوین برنامه درسی به صورت مشترک میان دولت، مدارس و معلمان در مقطع متوسطه؛ - اختصاص دوسوم از زمان آموزشی به اهداف تعیین شده دولتی و یک‌سوم در اختیار مدارس در مقطع متوسطه دوم؛ - مشارکت والدین در یک‌سوم زمان اختصاص داده شده به مدرسه از طریق شورای مشارکت؛ - استفاده از روش‌های مختلف برای ارتقای مشارکت و آگاهی والدین و دانش‌آموزان در پیشبرد امور مدرسه؛ - وجود آیین‌نامه منحصر به فرد هر مدرسه حرفه‌ای در خصوص محتوا و سازماندهی؛ - اختیار مدارس برای تصمیم‌گیری در خصوص ساعات آموزش هر یک از دروس در چارچوب کل ساعت در نظر گرفته شده برای هر مقطع؛ - تدوین برنامه درسی در مقطع متوسطه حرفه‌ای بر اساس استانداردهای شغلی و نیازهای بازار کار؛ - نقش پررنگ بخش تجاری در تدوین استانداردهای شغلی در مقطع متوسطه حرفه‌ای؛ 	<ul style="list-style-type: none"> - تأکید بر سواد فناوری اطلاعات و ارتباطات، مهارت‌های حل مسئله، تفکر انتقادی و شکل‌گیری شایستگی‌های اجتماعی در مقطع متوسطه؛ - تأکید بر چندزبانه بودن (فرانسوی و آلمانی علاوه بر زبان انگلیسی)؛ - تقسیم دروس به اجباری و اختیاری (بر اساس علاقه دانش‌آموز) از کلاس هفتم (متوسطه اول)؛ که می‌تواند منجر به مشخص شدن سریع‌تر مسیر تحصیلی و شغلی گردد؛ - تطبیق مستمر استانداردها با الزامات در حال تغییر بازار کار در مقطع متوسطه حرفه‌ای؛ - الزام آموزش مشاغل مربوط به علم و فناوری به دانش‌آموزان ابتدایی جهت آشنایی و ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان به منظور انتخاب آموزش حرفه‌ای در مقاطع بالاتر؛ - تنوع قابل توجه برنامه‌های درسی پیش‌حرفه‌ای؛ - تنوع رشته‌ها در مقطع متوسطه (عمومی و پیش‌حرفه‌ای)، همچون طبیعت و فناوری، طبیعت و سلامت، اقتصاد و جامعه، فرهنگ و جامعه؛ 	<ul style="list-style-type: none"> - اختصاص ساعات قابل توجه به کار عملی در محیط کار واقعی در آموزش‌های حرفه‌ای؛
ژاپن		<ul style="list-style-type: none"> - وجود برنامه درسی ملی؛ - تدوین برنامه درسی توسط دولت به‌غیر از مطالعات یکپارچه که توسط هر مدرسه تنظیم می‌شود؛ - ارائه دوره‌های متنوع مهارتی توسط مؤسسات زیر نظر وزارت کار و کشاورزی در آموزش حرفه‌ای؛ - تصمیم‌گیری دولت در خصوص ساعات آموزش هر یک از دروس؛ 	<ul style="list-style-type: none"> - تأکید بر مطالعات یکپارچه در برنامه درسی؛ - وجود دروس انتخابی از مقطع متوسطه اول که می‌تواند منجر به مشخص شدن سریع‌تر مسیر تحصیلی و شغلی شود؛ - توجه به آموزش امور اقتصادخانه در برنامه درسی؛ - منوط بودن اتمام مقطع متوسطه دوم به گذراندن تعداد واحدهای درسی مشخص به‌جای گذراندن سال‌های تحصیلی؛ - تأکید بر مهارت‌های ضروری در محیط کار مانند کار تیمی، حل مسئله، مدیریت پروژه و خدمات مشتری؛ 	<ul style="list-style-type: none"> - بیشترین توجه به زبان و ادبیات ملی در دروس؛

۷. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در مطالعه حاضر به بررسی برنامه درسی از سه بُعد فرایند تدوین برنامه درسی، برنامه درسی و ساعات برنامه درسی در چهار کشور آلمان، فنلاند، هلند و ژاپن پرداخته شد. دقت در اسناد مربوط به برنامه درسی نظام آموزش عمومی کشورهای فوق نشان داد از نظر فرایند شکل‌گیری، بسته به الگوی سیاسی-اداری حاکم بر هر کشور دولت‌های ملی و محلی به‌انحای مختلف در تدوین آن نقش داشته‌اند. در برخی همچون ژاپن و فنلاند دولت برنامه درسی ملی را ارائه داده و در برخی دیگر همچون آلمان دولت‌های محلی این وظیفه را برعهده داشته و در برخی دیگر همچون هلند چارچوب کلی توسط دولت ارائه شده و با مشارکت ذی‌نفعان جزئیات آن در مدارس مشخص شده است. بر همین اساس، دولت‌ها نیز در تعیین ساعات آموزش و برنامه‌های درسی نیز نقش دارند، اما گذشته از نحوه ورود دولت‌ها (چه ملی و چه محلی) نکته مهم به مشارکت ذی‌نفعان در تدوین برنامه درسی مربوط می‌شود؛ به‌طوری‌که، زمینه مشارکت معلمان، والدین و حتی مشاغل در تدوین برنامه فراهم بوده و این مهم علاوه بر همه‌جانبه‌نگری می‌تواند به افزایش ضمانت اجرای برنامه نیز منجر شود.

همچنین بررسی اسناد در بخش محتوای برنامه درسی و ساعات اختصاص یافته نشان‌دهنده تأکید نظام‌های آموزشی به موارد زیر بوده است: توجه اسناد بر فعالیت‌های بین‌رشته‌ای در کنار تنوع قابل توجه دروس، گنجاندن کارآموزی از مقاطع پایین‌تر (دوره متوسطه اول)، توجه ویژه

به دروس اختیاری حتی از دوره متوسطه اول، برنامه‌ریزی توأمان آموزش نظری و عملی از طریق پیوند مدرسه و محیط کار، توجه به زمینه‌ها و علایق دانش‌آموزان از طریق گنجاندن دروس اختیاری در برنامه درسی از یک سو و اعطای اختیار به دانش‌آموزان در انتخاب واحدهای درسی از سوی دیگر و تنظیم برنامه درسی با توجه به نیازهای محلی در کنار توجه به هویت ملی با اختصاص بیشترین زمان به درس ادبیات و زبان ملی کشور.

به‌طور کلی می‌توان مهم‌ترین نتایج تطبیقی مطالعه حاضر را در موارد زیر خلاصه کرد:

- **توجه به ارتقای اشتغال‌پذیری فارغ‌التحصیلان آموزش عمومی از طریق گنجاندن دوره‌های کارآموزی از مقاطع و پایه‌های تحصیلی پایین‌تر:** از این طریق دانش‌آموزان سریع‌تر با محیط‌های کار و نحوه انجام فعالیت‌های مرتبط با دروس در محیط واقعی کار آشنا می‌شوند و تکرار این فرایند طی سال‌های بعدی می‌تواند آمادگی آنها برای ورود به بازار کار را پس از اتمام تحصیلات دوره متوسطه دوم به میزان قابل توجهی افزایش دهد.

- **ایجاد زمینه مناسب برای استقلال دانش‌آموز پس از اتمام دوره آموزش عمومی از طریق گنجاندن دروس مرتبط در برنامه درسی:** در نظر گرفتن نیازهای واقعی زندگی پس از دوران آموزش رسمی - عمومی، همچون اقتصاد خانه (نحوه مدیریت امور اقتصادی فرد/ خانواده)، مهارت‌های حل مسئله و تفکر انتقادی از مواردی است که سیاست‌گذاران و تدوین‌کنندگان برنامه‌های درسی در کشورهای مطالعه شده تأکید قابل توجهی بر آن داشتند.

- **توجه به نیازهای بازار کار در فرایند تدوین و به‌روزرسانی برنامه‌های درسی:** این مهم از طریق مشارکت فعالان بازار کار در مشاغل مختلف به‌عنوان یکی از ذی‌نفعان اصلی آموزش رسمی - عمومی صورت می‌پذیرد.

- **توجه به هویت ملی و نیازهای محلی در برنامه‌های درسی:** از پر تکرارترین گزاره‌های سیاستی اسناد بررسی شده در خصوص برنامه درسی کشورهای مورد مطالعه، اختصاص ساعات قابل توجه برای درس مربوط به ادبیات و زبان ملی هر کشور بود، که این توجه می‌تواند در تقویت هویت ملی دانش‌آموزان اثرگذار باشد. از سوی دیگر، یکی از ویژگی‌های مهم برنامه‌های درسی در کشورهای بررسی شده، نقش دولت‌های محلی در تدوین برنامه و توجه به نیازها و مختصات محلی در برنامه‌های درسی شناسایی شد.

- **آماده نمودن دانش‌آموزان برای اشتغال از طریق اختصاص ساعات قابل توجه برای آموزش‌های عملی و کارورزی در برنامه‌های درسی:** نسبت ساعات اختصاص یافته به آموزش‌های عملی در برنامه‌های درسی یکی از ویژگی‌های بود که در بررسی اسناد مربوط به برنامه‌های درسی کشورهای مطالعه شده شناسایی شد. این نسبت از اختصاص زمان به آموزش‌های عملی و کارورزی در ارتقای مهارت‌های دانش‌آموزان و ورود آنها به بازار کار می‌تواند بسیار مؤثر باشد.

- **توزیع اختیار در سطوح پایین‌تر تصمیم‌گیری و ایجاد ساختارهایی برای مشارکت ذی‌نفعان در تدوین برنامه درسی:** اعطای اختیار به مدارس در خصوص تصمیم‌گیری برای بخشی از برنامه درسی (حتی کم) این امکان را به مدارس می‌دهد تا با تکیه بر ظرفیت‌های درونی و محیطی خود آن بخشی از برنامه درسی در اختیار خود را به‌گونه‌ای طراحی کنند که حداکثر استفاده را برای دانش‌آموزان به‌دنبال داشته باشد.

- **شخصی‌سازی بخشی از مسیر تحصیلی دانش‌آموز از طریق گنجاندن دروس اختیاری:** به‌طور کلی، دروس اجباری به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که اطمینان حاصل شود تمامی دانش‌آموزان یک آموزش عمومی مشترک دریافت کرده‌اند و دروس انتخابی به‌گونه‌ای طراحی شده است تا دانش‌آموزان را قادر به توسعه یک رشته تخصصی کند.

- **انعکاس موضوعات و مسائل مبتلابه جامعه در برنامه درسی:** در نظر گرفتن دروسی همچون آشنایی با قومیت‌ها، آموزش اقتصادی و مصرف، ایمنی و ... علاوه بر آماده نمودن دانش‌آموزان با چالش‌ها و مسائل واقعی جامعه، زندگی مسالمت‌آمیز با تمامی اقشار جامعه و تقویت هویت ملی را نیز می‌تواند به‌همراه داشته باشد.

پیشنهاد‌های سیاستی

با توجه به مطالعه صورت گرفته و نتایج حاصل از آن و همچنین در نظر گرفتن شرایط نظام آموزش و پرورش کشور پیشنهاد‌های سیاستی زیر مطرح می‌شود:

- **ارتقای مشارکت ذی‌نفعان (شامل معلمان، خانواده‌ها، نمایندگان حرف و مشاغل و ...)** در بخش‌هایی از فرایند شکل‌گیری برنامه درسی با رعایت شأن حاکمیتی آموزش و پرورش در برنامه‌ریزی درسی: این امر مستلزم تمرکززدایی از نحوه اداره کرد نظام آموزش و پرورش بوده، به‌نحوی که اولاً بخشی از اختیار تصمیم‌گیری در امور مرتبط با تدوین برنامه درسی به مناطق/استان‌ها واگذار شده و ادارات آموزش و پرورش زمینه مشارکت جامعه محلی را در تصمیمات مرتبط فراهم سازند و از سویی شأن حاکمیتی نظام آموزش و پرورش در تعیین چارچوب‌های کلی و نظارت بر محتواهای محلی رعایت شود.

- **تقسیم اختیارات مربوط به تدوین برنامه درسی میان دولت، مناطق/استان‌ها و مدارس:** با در نظر گرفتن نقش مناطق در شاخص‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی، به‌نظر می‌رسد کارآمدی الگوهای متمرکز با سرعت بیشتری در حال کاهش است. از این‌رو توجه به ظرفیت مناطق/استان‌ها و مدارس در شناسایی نیازهای مربوط و تدوین برنامه درسی بر آن اساس می‌تواند گام بلندی در اثرگذاری برنامه‌های درسی نیز قلمداد شود.

- توجه به ظرفیت‌های محلی و گنجاندن دروس مرتبط با ویژگی‌های خاص منطقه جغرافیایی، فرهنگی، اجتماعی، کشاورزی، حرفه‌ای و ... در برنامه درسی جهت تقویت هویت محلی دانش‌آموزان و آشنایی با نیازها و ظرفیت‌های منطقه با استفاده از ظرفیت راهکار ۵-۵ سند تحول بنیادین.

- **پیوند میان مشاغل و حرف با مدرسه از طریق برنامه درسی:** استفاده از نمایندگان حرف و مشاغل مختلف به‌ویژه در بخش فنی و حرفه‌ای به‌منظور نزدیک‌تر نمودن محتوای برنامه با نیازهای واقعی مشاغل و بازار کار.

- **تعریف واحدهای اختیاری:** واحدهای اختیاری در صورتی که دارای تنوع قابل توجه بوده و منطبق با علایق و نیازهای دانش‌آموزان و همچنین نیازهای بازار کار باشد می‌تواند برنامه درسی را جذاب‌تر کرده و در انتخاب مسیرهای شغلی آینده دانش‌آموزان مؤثر باشد.

- **اختصاص زمان بیشتر به آموزش‌های عملی و کارورزی:** با توجه به جایگاه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در میزان اشتغال فارغ‌التحصیلان که به‌نوعی نشان‌دهنده میزان کارآمدی برنامه‌های درسی عملی و کارورزی است، از این‌رو، افزایش سهم این نوع از برنامه‌های درسی و آموزش‌های مبتنی بر آن پیشنهاد می‌شود.

منابع و مأخذ

- [۱] قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰-۱۳۹۶)، مصوب ۱۳۹۶/۰۱/۱۶ مجلس شورای اسلامی.
- [۲] محمدعلی، محبوبه «بررسی میزان تحقق احکام قانون برنامه ششم توسعه در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای»، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۷۹۰۲، ۱۴۰۰.
- [۳] برزگر، محمود و علی عسگری، مجید و نویدی، احد و عطاران، محمد. ارزشیابی کارایی بیرونی برنامه‌های درسی رشته‌های منتخب شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش: وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان پسر. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی. ۱۳۹۷؛ ۱۷(۶۵): ۱۵۱-۱۶۹.
- [4] <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1400/10/25/2644475>.
- [5] <https://www.finnwards.com/working-in-finland/employment-rates-of-recent-graduates-in-finland>.
- [۶] سربازمولان، عارف و عظمت، جعفر. بررسی مباحث تدریسی شیمی در مدارس ایران و فنلاند در جهت دستیابی به توسعه پایدار و بهبود نظام آموزشی شیمی. فصلنامه پژوهش در آموزش شیمی ۴؛ ۱۴۰۱ (۲): ۱۴۶-۱۶۲.
- [۷] عربی، احمد و عظیمی، اسماعیل و مهرمحمدی، محمود. بررسی تطبیقی برنامه درسی زبان آموزی دوره ابتدایی کشور فنلاند و ایران. فصلنامه مطالعات برنامه درسی. ۱۴۰۰؛ ۱۶(۶۲): ۷-۴۶.
- [8] Eurydice (2024). Germany, Teaching and learning in primary education. Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/germany/teaching-and-learning-primary-education>.
- [9] <https://www.iwkoeln.de/en/studies/wido-geis-thoene-teaching-hours-at-elementary-school-country-comparison.html>.
- [10] Eurydice (2024). Germany, Teaching and learning in general lower secondary education. Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/germany/teaching-and-learning-general-lower-secondary-education>.
- [11] Eurydice (2024). Germany, Teaching and learning in general upper secondary education. Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/germany/teaching-and-learning-general-upper-secondary-education>.
- [12] Eurydice (2024). Germany, Teaching and learning in vocational upper secondary education. Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/germany/teaching-and-learning-vocational-upper-secondary-education>.
- [13] Eurydice (2023). Finland, Teaching and learning in single-structure education. Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/finland/teaching-and-learning-single-structure-education>.
- [14] Eurydice (2024). Finland, Educational guidelines. Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurydia/finland/educational-guidelines>

- [15] Eurydice (2023). Finland, Teaching and learning in single-structure education. Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/finland/teaching-and-learning-single-structure-education>.
- [16] <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/distribution-of-lesson-hours-in-basic-education-2020.pdf>.
- [17] Eurydice (2024). Finland, Teaching and learning in general upper secondary education. Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/finland/teaching-and-learning-general-upper-secondary-education>.
- [18] <https://www.infofinland.fi/en/education/vocational-education-and-training>.
- [19] Kyro, M. Vocational education and training in Finland. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities; 2006.
- [20] Eurydice (2024). Netherlands, Teaching and learning in primary education. Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/netherlands/teaching-and-learning-primary-education>.
- [21] Eurydice (2023). Netherlands, Teaching and learning in general secondary education (HAVO, VWO). Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/netherlands/teaching-and-learning-general-secondary-education-havo-vwo>.
- [22] Eurydice (2023). Netherlands, Teaching and learning in vocational upper secondary education (MBO). Available at: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/netherlands/teaching-and-learning-vocational-upper-secondary-education>.
- [23] <https://www.government.nl/topics/primary-education/subjects-and-attainment-targets-in-primary-education>.
- [24] <https://www.government.nl/topics/secondary-education/different-types-of-secondary-education/pre-vocational-secondary-education-vmbo>.
- [25] <https://www.government.nl/topics/secondary-vocational-education-mbo-and-tertiary-higher-education/secondary-vocational-education-mbo>.
- [26] Zergani, Moein (2015). education system japan described and compared with the dutch system, Nuffic.
- [27] <https://www.japanlivingguide.com/schoolsjapan/japanese-public-schools/elementary-school-system>.
- [28] <https://www.japanlivingguide.com/schoolsjapan/japanese-public-schools/elementary-school-system>.
- [29] <https://factsanddetails.com/japan/cat23/sub150/item2789.html#chapter-2>.
https://members.tripod.com/h_javora/jed8.htm#scca.

گزیده سیاستی

مطالعه نظام آموزش و پرورش آلمان، فنلاند، هلند و ژاپن یافته‌های مهمی جهت ارتقای مشارکت ذی‌نفعان، تقسیم اختیارات مربوط به تدوین برنامه درسی میان دولت، مناطق/ استان‌ها و مدارس و توجه به ظرفیت‌های محلی جهت تقویت هویت محلی دانش‌آموزان به‌دست می‌دهد.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir